

Vychovatelská osobnost sociálního pedagoga a jeho uplatnění ve výchovném ústavu

Jana Tománková

Bakalářská práce
2022

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Jana Tománková
Osobní číslo:	H190665
Studijní program:	B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Vychovatelská osobnost sociálního pedagoga a jeho uplatnění ve výchovném ústavu

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální pedagogiky, výchovných ústavů a vychovatelství.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BALVÍN, Jaroslav, 2015. Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dedič a Přemysl Pitter. Praha: Radix, spol. s.r.o. ISBN 978-80-87573-13-6.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.

KRAUS, Blahoslav, 2014. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.

JEDLIČKA, Richard, 2004. Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis. ISBN 80-7312-038-0.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2001. Pedagogický slovník. Praha: Portál. ISBN 80-7178-579-2.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **26. ledna 2022**

Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 26. ledna 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.4.2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédně k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zaměřuje na výchovatelskou osobnost sociálního pedagoga a jeho uplatnění v ústavní péči. V tomto případě se jedná o výchovné ústavy pro chlapce s poruchami chování. Zabývá se výchovatelskou profesí, jak z pohledu dětí, tak i pedagogů. Teoretická část popisuje vztah mezi sociální pedagogikou a daným tématem. Vysvětluje některé z pojmů sociální pedagogiky, které se vztahují k vychovateli jako k sociálnímu pedagogovi a jeho uplatnění nejen ve výchovných ústavech, ale i v jiných resortech. Zvláštní pozornost je věnována charakteristice osobnosti vychovatelů dětských domovů se školou a jiných výchovných ústavů. V praktické části jsou prostřednictvím dotazníku kladeny otázky vychovatelům a chlapcům ve věku 11 až 16 let. Otázky byly následně vyhodnoceny a zpracovány dle předem určených kritérií. Cílem výzkumu je získání konkrétních informací, které napomáhají objasnit, jak vnímá osobnost sociálního pedagoga sám vychovatel, ale i jeho svěřenci. Shrnutím výsledků je vyhodnocení skutečnosti, zdali se jejich názory v některých případech shodují či nikoliv.

Klíčová slova: sociální pedagog, vychovatel, ústavní péče, osobnost.

ABSTRACT

The Bachelor thesis focuses on the educational personality of a social pedagogue and his application in institutional care. In this case, it is an educational institution for boys with behavioural disorders. It deals with the educational profession, both from the point of view of children and pedagogues. The theoretical part describes the relationship between social pedagogy and the topic. It explains some of the concepts of social pedagogy, which relate to the educator as a social pedagogue and its application not only in educational institutions, but also in other departments. Special attention is paid to the personality characteristics of educators of children's homes with a school and other educational institutions. In the practical part, questions are asked to educators and boys aged 11-16 through a questionnaire. The questions were then evaluated and processed according to predetermined criteria. The aim of the research is to obtain specific information that helps to clarify how the personality of the social pedagogue is perceived by the educator himself, but also by his charges. A

summary of the results is an evaluation of whether or not their opinions concur in some cases.

Keywords: social pedagogue, educator, institutional care, personality.

V první řadě moje srdečné poděkování patří doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za jeho vstřícnost, laskavost a ochotu při vedení této bakalářské práce, v druhé řadě děkuji mé rodině za trpělivost, toleranci, podporu a pochopení. Děkuji také všem respondentům, kteří mi ochotně pomohli s vyplněním dotazníků.

„Trpělivost je společníkem moudrosti.“

Aurelius Augustinus

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM	13
1.1 STAV ZKOUMANÉHO TÉMATU V LITERATUŘE DOMÁCÍ A ZAHRANIČNÍ.....	13
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	14
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM.....	16
1.3.1 Sociální pedagogika	17
1.3.2 Výchova	17
1.3.3 Vychovatel	18
1.3.4 Osobnost.....	18
1.3.5 Sociální pedagog	19
1.3.6 Pedagog	19
2 DĚTSKÝ VÝCHOVNÝ ÚSTAV A PŮSOBNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA JAKO VYCHOVATELE V NĚM	20
2.1 UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA V RŮZNÝCH OBLASTECH VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	22
2.2 VÝCHOVNÉ ÚSTAVY A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA.....	23
2.2.1 Diagnostické ústavy	23
2.2.2 Dětské domovy.....	23
2.2.3 Dětské domovy se školou.....	24
2.2.4 Výchovné ústavy pro mládež	25
2.3 VYCHOVATEL A UPLATNĚNÍ JEHO OSOBNOSTI V ÚSTAVECH PRO DĚTI S PORUCHAMI CHOVÁNÍ.....	25
3 VÝCHOVNÉ ÚSTAVY A SOCIÁLNÍ PEDAGOG JAKO VYCHOVATEL	28
3.1 VYCHOVATELÉ A JEJICH KOMPETENCE	29
3.2 VÝCHOVNÉ ÚSTAVY A JEJICH PRÁCE V SOUČASNÉ DOBĚ.....	29
3.3 KONKRÉTNÍ ÚSTAV – TEN NÁŠ – DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU VESELÍČKO	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	36
4.1 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM.....	36
4.2 CÍLE VÝZKUMU	36
4.3 METODA VÝZKUMU A SBĚR DAT.....	37
4.4 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	38
5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	39
5.1 OTÁZKY Kladené vychovatelům.....	39
5.2 OTÁZKY Kladené dětem.....	53

5.3	GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	64
5.4	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	68
5.5	DISKUSE S DOPORUČENÍM PRO PRAXI	71
ZÁVĚR		73
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		74
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		76
SEZNAM OBRÁZKŮ		77
SEZNAM TABULEK.....		79
SEZNAM PŘÍLOH.....		80

ÚVOD

Sociální pedagog jako vychovatelská osobnost a jeho působení ve výchovném ústavu je téma této závěrečné práce. Sociální pedagog je odborník, zabývající dětmi, mládeží, ale i dospělými. Jedná se o pomáhající profesi, která je značně náročná nejen po stránce psychické, ale i fyzické. Jednou z těchto profesí, kterou se budeme v naší práci zabývat, je vychovatel, jenž vychovává a pečuje o děti v některých ze čtyř výchovných ústavů. Nedílnou součástí této práce je také osobnost každého pedagoga, která se promítá do jeho profese. Každý člověk je osobnost, má svou individualitu, a proto chování každého z nás je jiné a přístup k vykonávaným činnostem se také liší. Rádi bychom zjistili, jaký postoj ke své práci mají vychovatelé různých výchovných zařízení a jak na ně pohlížejí děti.

Pracuji jako vychovatelka v Dětském domově se školou, kde jsou umístěováni chlapci rozhodnutím soudního nařízení. Naší motivací bylo zjistit, jak vnímají i v jiných ústavech děti vychovatele, a jak na svou profesi pohlížejí samotní vychovatelé. Chceme porovnat, zdali mezi nimi vznikne v určitých aspektech shoda, a ve kterých se budou naopak lišit.

Bakalářská práce má dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části se budeme věnovat některým publikacím, které byly použity pro zpracování této práce. Dále se budeme zabývat vztahem tématu k sociální pedagogice a zaměříme se na některé z pojmů, týkajících se zvoleného tématu. Budou to např. výchovné ústavy, jejich charakteristika a v nich působící sociální pedagogové jako vychovatelé. Další kapitolou této části bude uplatnění sociálního pedagoga v ústavech pro děti s poruchami chování. Zaměříme se také na velké množství pracovních pozic, ve kterých má sociální pedagog své uplatnění.

V praktické části se budeme věnovat kvantitativnímu výzkumu, kde se budou k dané problematice pomocí dotazníkového šetření vyjadřovat nejen děti, ale i vychovatelé.

Hlavním cílem výzkumu bude zjistit, jaké charakterové vlastnosti a osobnostní předpoklady jsou při vykonávání této profese nejdůležitější. Chceme zjistit, jak vnímají svoji profesi sociální pedagogové na pozici vychovatele a jak je vnímají jejich svěřenci. Dotazník bude vyhodnocen pomocí grafů.

Pro upřesnění bychom zde rádi zmínili, že tato bakalářská práce se bude zabývat sociálním pedagogem na pozici vychovatele a budou zde používány oba termíny. V textu se může objevit také termín pedagog, ale většinou se bude jednat o sociálního pedagoga na pozici vychovatele.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM

V této bakalářské práci se budeme zabývat nejen osobností sociálního pedagoga jako vychovatele, zaměříme se také na jeho charakterové vlastnosti a problematiku, vztahující se k profesi vychovatele ve výchovných zařízeních. V teoretické části pomocí níže uvedených odborných publikací objasníme některé z pojmů, dotýkajících se problematiky tohoto tématu, současně se dočteme, jaké názory na tuto problematiku mají různí autoři, zabývající se oborem sociální pedagogika, filozofie nebo vychovatelství.

1.1 Stav zkoumaného tématu v literatuře domácí a zahraniční

V oblasti sociální pedagogiky je velké množství publikací, které se mohou řadit jak k učebnicovým knihám, tak i k literatuře obecnějšího charakteru. Autoři zabývající se sociální pedagogikou, mají na tento obor různé názory. Většinová shoda panuje na důležitosti ukotvení sociální pedagogiky do legislativního systému státu.

Jednou z hlavních publikací, která se váže k tomuto tématu, byla použita monografie profesora Blahoslava Krause **Základy sociální pedagogiky** (Kraus, 2008). V této publikaci autor zmapoval historii sociální pedagogiky jak české, tak zahraniční a vysvětluje zde podstatu základních pojmů z celé oblasti této vědní disciplíny. Zaměřuje se zde také na pojetí sociální pedagogiky jako vědní disciplíny, a to v širším nebo užším pojetí. Pozornost věnuje prostředí v rodině, ale i ve vrstevnických skupinách a také se zabývá výchovným zařízením z pohledu sociální pedagogiky.

Další publikace Blahoslava Krause a Věry Poláčkové et al. **Člověk – Prostředí – Výchova** (Kraus, Poláčková, 2001) nám může pomoci se zorientovat v problematice sociální pedagogiky. Autoři, kteří se na této knize podíleli, nám rozdílností svých názorů podrobně vysvětlí, kolika způsoby lze na danou problematiku nahlížet, což je pro čtenáře velkým přínosem. Zajímavá je zde např. charakteristika pracovních činností a kompetencí sociálního pedagoga, kde se dovídáme o nepřeberných možnostech využití sociálního pedagoga v různých typech zařízení, a to v práci jak s dětmi, tak s dospělými.

Poměrně mladá a velmi čtivá je publikace Richarda Jedličky **Psychický vývoj dítěte a výchova** (Jedlička, 2017), kde se autor zaměřuje mimo jiné na výchovu, která ovlivňuje sebepojetí, společenské zařazení a umění jedince odolávat problémům. Jeho dlouhodobé působení ve funkci pedagoga na vysoké škole včetně terapeutické praxe ovlivňuje to, že dovede objasnit zejména emoční příčiny a vývoj duševních poruch a všechny tyto poznatky

dokáže popsat tak, aby čtenáři co nejlépe pochopili různě se vyvíjející psychické poruchy dětí a seznámil je se zajímavými výsledky týkající se tohoto tématu. Nespokojí se jen s řešením teoretickým, případovými studiemi upozorní na různé vlivy a příčiny neposkytnutí potřebné pomoci ve výchově adolescentům a dětem, kteří se dostali do nesnáží. (Jedlička, 2017)

Další knihou, která pro mě byla inspirací během studia a také při psaní mé práce, je publikace docenta PhDr. Mgr. Jaroslava Balvína CSc. **Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter** (Balvín, 2015). Prostřednictvím této knihy nám autor přináší jistý úhel pohledu na tyto dvě osobnosti sociální pedagogiky a jejich náročnou práci s dětmi. Dějinné propojení se současnou sociální pedagogikou je dle mého názoru velkým přínosem pro cílovou skupinu sociálních pedagogů.

Slovenskou významnou představitelkou sociální pedagogiky je docentka Zlatica Bakošová. Jejím velkým přínosem do této oblasti je publikace **Sociálna pedagogika jako životná pomoc** (Bakošová, 2005), kde se zaměřuje na kompetence sociálního pedagoga a jeho uplatnění a také sociální pedagogiku jako životní pomoc v různých životních situacích.

V praktické části jsme vycházeli z informací publikovaných v knize **Metody pedagogického výzkumu – Základy kvantitativního výzkumu** Miroslava Chrásky (Chrásk, 2007), kde jsou podrobně popsány ne jenom detaily pedagogického výzkumu, ale i charakterizovány základní výzkumné fáze.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Vychovatelská osobnost sociálního pedagoga a jeho uplatnění ve výchovném ústavu jsou úzce spojeny s oborem sociální pedagogiky. I když tento obor není legislativně ukotven, jeho přínos pro společnost je neocenitelný a má velmi široký okruh uplatnění v různých sférách naší společnosti.

Z mého pohledu je nezbytně nutné, aby vychovatel, jakožto sociální pedagog, byl dostatečně odborně připravený jak v sociální, teoretické, tak i praktické oblasti a je neméně důležité, aby byl i dobrým manažerem. Nezbytně nutná je spolupráce s celým týmem sociálních a pedagogických pracovníků. Samozřejmostí, a řekli bychom i nutností, je spolupráce s rodinnými příslušníky. Ti se na ní musí přímo podílet a podporovat výchovné postupy a metody. Velmi důležitá je také jeho osobnost, protože při práci s dětmi, které nerespektují

normy společnosti, nelze hledat kompromisy a je třeba nejen svojí důsledností, ale i osobním příkladem působit na děti jeho charakterovými vlastnostmi a učit je, aby rozpoznaly, co je správné chování a naučili se pohybovat v našem sociálním prostředí.

Z obsahů monografií, učebnicových textů nebo skript, kde se pojednává o sociální pedagogice, můžeme nabýt dojmu, že sociální pedagogika je *nafukovací disciplína*. Každý autor má na sociální pedagogiku jiný náhled, jinak k ní přistupuje a důraz klade na jiná témata. Sociální pedagogika v současné době trpí obsahovou bezbřehostí, ale také nejednotnou metodologií a terminologií. Konstatování Mareše (2000, s. 17), že jeden z oborů pedagogických věd, což je sociální pedagogika, vnitřně trpí nejednotností, protože na vyhraněných názorech a jejich aspektech lidé pracující v tomto oboru trvají. Představitelé sociální pedagogiky nemohou najít shodu ani u jejich hlavních směrů či proudů a není ani dostatečně ujasněn vztah sociální pedagogiky a sociální práce, ale také vztah k jiným disciplínám společenských věd.

Publikace docentky Zlatice Bakošové (2005) **Sociální pedagogika jako životná pomoc** je zařazena mezi významná díla, týkající se sociální pedagogiky. Seznamuje nás s velmi zajímavým pohledem na tento obor, vyzdvihující nutnost pomoci všem potřebným.

Autorka ve své knize uvádí, že vhodný podnět pro vychovatele a vychovávaného je to, že člověk věří v úspěšnost výchovy a věří v člověka. Goleman, který je autorem emocionální inteligence, považuje víru za zdroj motivace. *Tvrdí, že naděje je víc, než jen optimismus. Mít víru je z pohledu emoční inteligence to, že se člověk nepodává zdrcující úzkosti, nevzdává se při řešení problémů, odolává depresím. Naděje spolu s optimismem vede k víře všeho s dobrým koncem, třebaže se setkáme i se ztrátami a zklamáními. Vysoké nároky výchovy kladené na člověka vedou lidi k řešení úkolů. Důležité je, aby se člověk pomocí vysoké koncentrace svou prací přenesl do stavu *proudění*. V tomto stavu jsou lidem umožněny ty nejsložitější věci.*

Další její myšlenkou této publikace je skromnost, jež je vizitkou dobrého vychovatele, který se nepotřebuje prosadit ani nechce zviditelňovat výsledky svojí práce. Cíle chce dosáhnout ve prospěch dětí svojí laskavostí, tudíž je pro děti a společnost tím největším bohatstvím. Jsou to pedagogové v sociální sféře, učitelé a vychovatelé v různých školských zařízeních. Znehodnocování a devalvace výchovy, která se mění na naučenou techniku je důsledek toho, že si člověk myslí, že prošel nějakým výchovným procesem a má nárok vychovávat, formovat a tvořit. (Bakošová, 2005, s. 50)

Autorka ve své knize dokonale popsala, jaký by měl mít vztah sociální pedagog ke své profesi. Z mého pohledu je pro vychovatele velmi důležitá víra v úspěšnost výchovy, protože bez ní by většina pedagogů tuto práci nemohla vykonávat. Výstižně popisuje také charakterové vlastnosti a postoj k této profesi, které vedou k úspěchu, dobrým výsledkům a dalo by se říci, že to může sloužit jako jakýsi návod ke zvládnutí této náročné práce a úspěšné zařazení všech dětí do společnosti.

Se sociální pedagogikou je také úzce spojena publikace docenta Jaroslava Balvína **Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter**, kde se můžeme zamyslet nad otázkou zabývání se lidskou existencí a jejím smyslem, jež je úkolem pro každou osobnost na světě. To se týká i pedagogů, kteří mají na starosti děti, mládež a jejich výchovu. Tomuto úkolu se nevyhnují ani sociální pedagogové zabývající se dětmi v těžkých či krizových sociálních situacích. Aby se v tíživých situacích podařilo sociálnímu pedagogovi vůči dětem dosáhnout základního filozoficko-výchovného principu, je třeba: *pomoci člověku k tomu, aby nacházel a našel smysl svého vlastního života*. Tímto způsobem se pomocí naší publikace díváme na dva české sociální pedagogy Přemysla Pitteře a Miroslava Dědiče, i na jejich vztah k upokojení smyslu výchovného působení jak k sobě, tak jinému člověku, tak také ve vztahu k úkolům dějin, kterými předkládá historický vývoj. Balvín (2010, s. 8). Tito dva sociální pedagogové a s nimi spojená filozofie výchovy mě ovlivnili prostřednictvím Jaroslava Balvína jak profesně, tak i lidsky. Jenom hlubší zamyšlení nás může přivést k filozofickým otázkám, které jsou důležité pro každou dobu, pro každého člověka a je třeba se občas zastavit a uvědomit si, proč jsme tady, teď a pro koho. Často se ve své profesi setkávám s nesnázemi a s nejrůznějšími problémy a vždy si vzpomenu nejen na tyto osobnosti sociální pedagogiky, s jakými těžkostmi se ve svých životech setkávaly, ale i na filozofické myšlenky docenta Jaroslava Balvína, kterými nás provázel během studia.

1.3 K základním pojmům

Pro pochopení a přehlednost dané problematiky jsme zařadili přehled základních pojmů. Jedná se o odborné termíny související se sociální pedagogikou a s tématem bakalářské práce.

1.3.1 Sociální pedagogika

Je to pedagogická disciplína, zabývající se různými druhy problémů, které mají vliv na výchovné působení rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže, ale také dospělých. K těmto problémům řadíme hlavně dysfunkci rodiny, náhradní rodinnou výchovu, zneužívání, týrání a zanedbávání dětí, agresivitu a delikvenci mládeže, závislost na návykových látkách, dětskou pornografii a prostituci, respektování práv dětí, nápravu osob trestaných aj. Protože sociální patologie a kriminalita mládeže má v naší společnosti vzrůstající tendenci, úloha sociální pedagogiky je významná. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 269)

Kraus vymezil sociální pedagogiku jako hledání způsobů ovlivňování zejména dětí a mládeže, aby se naučili porozumět, řešit a vyrovnávat se s životními situacemi a s problémy nejen svými, ale i s problémy ostatních, včetně problémů celospolečenských a zabránili tím patologickému chování a vytvořili soulad mezi potřebami společnosti, ale i jednotlivce. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 10)

1.3.2 Výchova

Výchova je celoživotní záležitost týkající se všech lidí. Je to intenzivně se vyvíjející socializační proces, zahrnující všechny činnosti, ať řízených nebo vědomých činností, utvářející člověka pro život v dané společnosti. Je to důležitá schopnost použít to, co se člověk naučil v běžném životě. Výsledkem je zvládnutí každodenní životní reality a přenesení poznatků a dovedností do jednání. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 56).

Bakošová ve své publikaci uvádí, že *výchova je složitý společenský proces, ve kterém se uskutečňuje vztah (interakce vychovávající a vychovávaný)*. (2005, s. 46)

Dle Jedličky (2017) v současné pedagogické a psychologické literatuře převažuje demokratická výchova. Nad trestáním a odměňováním převládá vysvětlování, vzor učitelů a rodičů, jejich vlastní autorita a důraz na podporu dítěte. Respekt vychovatele k osobnosti dítěte je základní zásadou jeho individuálních potřeb, ale také splnění požadavku k ukázněnosti a sebereflexi. Není to však důsledek toho, že by se dítě bálo trestů a výhrůžek nebo očekávalo dárky za poslušnost, je výsledkem toho, že má dítě dobrý pocit ze sebe samého, protože se chová jako ti, jež má rádo a vidí v nich přirozený vzor. Je to nejnáročnější socializační působení. *Vyžaduje totiž zralou (vnitřně integrovanou) a zkázněnou osobnost vychovatele*. Je to vysvětlení toho, že takovou výchovu vidáme málo

v každodenní praxi, ale často o ní čteme v učebnicích. Bohužel se to netýká jen dnešní rodiny, ale i velké části školního a institucionálního prostředí. (Jedlička, 2017 s. 10)

1.3.3 Vychovatel

U vychovatelů není vhodné pasivní jednání, kdy vychovatel v dětském domově není schopen prosadit své požadavky, je slabý, má nízkou autoritu, jeho styl výchovy je spíše liberální – děti si můžou dělat, co chtějí. Tento typ vychovatelů nebývá zrovna oblíbený, v některých případech mívají kázeňské potíže a často bývají ve své profesi nespokojeni až nešťastní. Zároveň není vhodný příliš autoritativní až agresivní přístup k dětem. Dětem je poskytnuto málo osobní svobody, nemají možnost pro vlastní rozhodování. Je na ně pokládáno neúměrné kvantum požadavků. V úvahu nejsou brány názory ani úvahy dětí, v případě odlišného názoru jsou děti trestány. Tento přístup vychovatele naprosto odporuje základním principům výchovy. Účinné způsoby jednání vychovatele považujeme takové, kdy vychovatel klade na děti přiměřené požadavky, respektuje jejich názor, povídá si s dítětem a dává mu prostor, aby vyjádřil své názory, nápady i přání. Pokud má dítě odlišný názor, není za něj trestáno. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 134)

Dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů je vychovatel pedagogickým pracovníkem, vykonávajícím přímou pedagogickou práci. Pro výkon práce vychovatele je hlavním předpokladem plná kompetence činit právní úkony, být bezúhonný, zdravotně způsobilý, odborně kvalifikovaný a musí ovládat český jazyk.

V Pedagogickém slovníku se uvádí, že *pedagogický pracovník působící ve školách a školských zařízeních ústavní a ochranné výchovy a v oblasti výchovy mimo vyučování*. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 346)

1.3.4 Osobnost

Vágnerová (2010, s. 13) výstižně popisuje osobnost jako fungující celek, skládající se vzájemným propojením tělesných a psychických znaků, projevující se reakcemi na nejrůznější impulsy a stavy, které na sebe budou vzájemně působit. Osobnost je utvářena jak vnějšími, tak vnitřními faktory. Genetika a dědičnost je tvořena základem osobnosti. Na osobnost má vliv také prostředí, související s kulturou. Sigmund Freud jako první popsal ucelený názor na osobnost psychoanalýzou, která je dodnes inspirací dalším teoriím.

Hovorové pojetí popisuje osobnost jako významného, široce uznávaného člověka, který má jiné vlastnosti než ostatní lidé. Z hlediska psychologického je osobnost *každý člověk*

s jedinečnou strukturou svých psychologických vlastností a dispozic. Vnitřní determinanty chování a prožívání jsou souhrnem psychických vlastností, stavů a procesů, na které je kladen důraz. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 184)

1.3.5 Sociální pedagog

Bakošová (2011) ve své publikaci **Teórie sociálnej pedagogiky edukačné, sociálne aspekty** uvádí, že sociální pedagog, působící v sociálně - výchovné oblasti, je odborník jak na vzdělávání, převýchovu, poradenství, prevenci dětí, mládeže a dospělých a intervenci, tak na oblast vzdělávání a na oblast výzkumu sociálních věd. Protože se ve společnosti velmi rozšiřují sociálně-patologické jevy, ohrožené děti a mládež, jimž chybí vychovanost, komunikace, sociabilita, které patří k normálnímu životu, nás přesvědčují o důležitosti této profese. S tímto posláním jsou spojené funkce, které mají pomoci upravit vztahy, frustraci, deficity, ale i cíle člověka spojené s kulturou. (Bakošková, 2011, s. 37)

Hlavními funkcemi sociálního pedagoga jsou dvě oblasti, které mají charakter rozvojový a integrační. Je-li prvotní funkce rozvojová, pak se jedná o nutnost zajistit správný směr stylu života a smysluplného naplňování volnočasových aktivit žádoucím rozvojem osobnosti, což je zahrnuto v momentu prevence. Je to problém celé společnosti, postihující hlavně děti a mládež.

Funkce integrační se týká těch osob, u kterých je vyžadována odborná pomoc a podpora. Překážkou pro okolí se stávají ty osoby, které se v důsledku sociálního nebo psychosociálního ohrožení dostávají do krizových situací. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 34)

1.3.6 Pedagog

Pod pojmem pedagog si můžeme představit spoustu významů. Ve své podstatě to může být každý, kdo se podílí na výchově a vzdělání a nemusí to být specialista. Jako příklad je možné uvést i rodiče. Vychovatelé jsou profesionální pedagogové, k nimž také patří učitel a učitelka a spolu s instruktory také ti, kteří se na výchově podílejí přímo či nepřímo. Pedagog jako odborník se pohybuje ve vědách pedagogických. (Bendl a kolektiv, 2015, s. 33)

Tento pracovník je legislativně podloženou kategorií v zákoně 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Podle tohoto zákona je pedagogický pracovník ten, který se přímo podílí na pedagogické činnosti.

2 DĚTSKÝ VÝCHOVNÝ ÚSTAV A PŮSOBENÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA JAKO VYCHOVATELE V NĚM

Práce sociálního pedagoga jsou povahy výchovné, se zaměřením na volný čas, kde jsou vytvářeny důležité volnočasové aktivity. Na základě toho, v jaké situaci se vychovávaný nachází, na diagnostickém základě a na základě analýzy sociálního prostředí se vytvářejí poradenské činnosti. Dále jsou to aktivity reedukační, resocializační a terénní práce a jsou z hlediska věku zaměřeny na děti a mládež.

Může však jít i o práci s rodinou, s ostatními pedagogy, jinými odborníky a pracovníky sociálních služeb. Z toho jsou zřejmé kompetence, ze kterých vyplývají dovednosti jak praktické, tak sociální, určité vědomosti a určitá profesionalita.

Sociální pedagog by měl po stránce vědomostní ovládat obecnou pedagogiku, filozofii, psychologii, sociologii a měl by mít také vědomosti z oblasti zdraví, nemoci, somatologie, a biologie člověka, dále z oblasti právní, sociální práce a politiky. Speciální vědomosti by měly zahrnovat pedagogiku volného času, metody sociálně výchovné práce, komunikační teorii, řízení a organizaci ve volném čase, ale také doplňující vědomosti o oblastech jako je management, personalistika a oblast zájmová.

Mezi dovednosti sociálního pedagoga patří:

- psaní dokumentace,
- asertivní chování,
- projektová tvorba,
- preventivní a sociálně pedagogická terapie,
- dovednost v zájmových činnostech.

K těmto oblastem je nutno připojit určité *požadavky na vlastnosti osobnosti, a to nejen po stránce psychické, ale důležité jsou i fyzické předpoklady*. Specifickým předpokladem psychiky je vnímavost různých životních situací, různých prostředí, vyrovnaná povaha a stabilní emocionalita, trpělivost a sebereflexe. Důležitá je také asertivita, kreativita, originalita a aktivita. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 35 – 36)

Charakteristika těchto předpokladů nám ukazuje různou profesní typologii, která se skládá ze 4 variant. **Velmi přísný** pedagog, je nekompromisní, okamžitě trestá, jeho hodnocení je přísné a své svěřence vnímá negativně. **Shovívavý** pedagog je jeho opakem a atmosféra,

kteřou vytváří pomocí svobody a volnosti, je mnohdy nezneužita. **Lhostejný** pedagog vnímá svoji profesi jako každou jinou a rutinu, kterou ji vykonává, připomíná práci s materiálem, který musí opracovávat. **Demagogický** typ má povahu autoritářskou, vztahovačnou, podezřívavou, pedantskou a je neustále moralizující a mentorující, k čemuž se někdy váže i náladovost.

Podle Caselmannovy typologie se setkáváme také s **autokratickým** typem, snažícím se o řízení celého výchovného procesu se všemi podrobnostmi a o získání výrazné autority jak vědecké (v situaci logotropie) nebo sociální (paidotropie). **Sociální** typ mívá většinou sklony od postoje vychovatelského k přátelskému a partnerskému. Snaží se o samostatnost svých svěřenců, a usnadňuje jim práci svou organizací.

(Kraus, Poláčková, 2001, s. 36 – 37)

S profesí vychovatele je úzce spojen styl vedení, který je zajímavým způsobem popsán v publikaci Nicky Haysové (2013), kde jsou popsány badateli Lewinem, Lippitem a Whitem tři styly vedení směřující na chlapce. První skupina autoritářského vedoucího, který byl přísný, byla neustále kontrolována. Demokratický vedoucí druhé skupiny projevoval zájem o to, co chlapci dělají a společně vedli o jejich činnosti diskuzi. Třetí skupina s liberálním vedoucím si dělala, co chtěla.

Výsledkem se stalo to, že každý typ měl jiné výsledky. Po nějakém čase byli autory studie vedoucí vyměněni, aby nabyli jistoty, že osobnost chlapců není příčinou rozdílných výsledků. Skupina chlapců vedoucího, který měl autoritářský styl vedení, sice pracovala dobře, ale po jeho odchodu z místa, chlapci přestali úplně pracovat. Bez kontroly nebyli schopni samostatně pracovat. Byli také egoističtí a vzájemně si nepomáhali. Druhá skupina s demokratickým vedoucím pracovala s nadšením, i když se vedoucí z místa činnosti vzdálil. Chlapci projevovali zájem o to, co jiní dělají a vzájemně spolupracovali. Třetí skupina liberálního vedoucího skoro vůbec nepracovala. Chlapci chodili znučeně od ničeho k ničemu a o zadanou činnost neprojevovali téměř žádnou pozornost. (Hayes, 2013, s. 65 – 66)

V profesi sociálního pedagoga na pozici vychovatele ve výchovných ústavech se setkáváme s celou řadou různých osobností, které jsou obdařeny více či méně takovými charakterovými vlastnostmi, mající schopnost využít je ve prospěch dětí pozitivním působením na jejich výchovu.

2.1 Uplatnění sociálního pedagoga v různých oblastech výchovy a vzdělávání

Pro lepší pochopení, se seznámíme s možnostmi, jaké mají studenti sociální pedagogiky po ukončení studia. Tato oblast je velmi široká, různorodá a hranice tohoto uplatnění se těžko určují.

Sociální pedagog a jeho uplatnění v mnoha resortech uvedených níže:

a) Resort školství, mládeže a tělovýchovy:

- školní kluby, družiny, domovy mládeže,
- dětské domovy,
- domy dětí a mládeže, střediska volného času,
- institut ochranné výchovy,
- instituce výchovného poradenství (včetně výchovného poradce ve školách),
- systémy preventivně ochranné péče (krizová centra, střediska pro mládež).

b) Oblast spravedlnosti:

- Oblast penitenciární a postpenitenciární péče (vychovatelé v nápravných zařízeních, věznicích, institut probačního pracovníka).

c) Resort zdravotnictví:

- psychiatrické léčebny,
- rehabilitační instituce,
- kontaktní centra (protidrogová apod.).

d) Resort sociálních věcí:

- sociální asistenti,
- sociální kurátoři pro mládež,
- v institucích sociálně výchovné péče o seniory,
- v ústavech sociální péče.

e) Resort vnitra:

- utečenecké tábory,

- *nápravná zařízení.*

Tento přehled institucí nám uvádí, na kterých pozicích je se sociálními pedagogy počítáno, některým však chybí v rámci legislativy jejich profesní ukotvení. (Kraus, Poláčková, 2001. s. 39 - 40).

2.2 Výchovné ústavy a sociální pedagogika

Jedna z možností uplatnění sociálních pedagogů, jako vychovatelů, jsou výchovné ústavy. Tyto instituce přímo vyžadují vystudování tohoto oboru. Má to své opodstatnění, protože absolvent sociální pedagogiky je odborníkem jak po stránce teoretické, tak i praktické. Je to obor, který se začíná čím dál víc prosazovat, je ho třeba legislativně ukotvit.

2.2.1 Diagnostické ústavy

Jsou to zařízení, kam jsou přijímány děti, které nemohou z vážných důvodů pobývat v rodině, a soud jim nařídil ústavní nebo uložil ochrannou výchovu nebo také nařídil předběžné opatření. Děti s výraznými poruchami chování mohou být na žádost odpovědné osoby za jejich výchovu, umístěny do diagnostického ústavu. Pobyt většinou trvá 8 týdnů. Děti se v tomto období diagnostikují pomocí výchovy, vzdělávání (pobyt ve škole), terapií (socializace a zlepšení chování) a z hlediska sociálního a zdravotního. Diagnostický ústav po stanovení diagnózy rozhodne, do kterého zařízení bude dítě umístěno. Jednou z alternativ je výchovný ústav nebo také dětský domov. S dětmi se pracuje na výchovných skupinách, které jsou základními organizačními jednotkami a jsou složeny ze 4 až 6 dětí. Členění diagnostických ústavů nebo skupin závisí na věku dětí nebo jejich pohlaví. Důraz je zde kladen na co nejracionalnější volnočasové aktivity a motivace ke kvalitním zájmům. Bendl (2015, s. 142 - 143)

2.2.2 Dětské domovy

Dětské domovy patří do školských zařízení, kde jsou umístěny děti, u kterých se neprojevují závažné poruchy chování. O tyto děti se rodiče nebo jiné odpovědné osoby za výchovu nemohou a neumějí postarat nebo o ně nejeví zájem. Sociálně patologické jevy, které se v těchto rodinách projevují (agresivita, toxikománie), dlouhodobá nemoc rodičů, výkon trestu rodičů, mentální retardace, extrémní chudoba, to jsou důvody, proč se děti do dětských domovů umísťují.

Zpravidla se do dětských domovů umisťují děti od 3 do 19 let nebo do té doby, než ukončí svoje vzdělání, a to do 26 let. Mohou sem být umístěny i nezletilé matky a jejich děti.

Předškolní děti docházejí do mateřských škol, žáci prvního a druhé stupně základní školy nebo speciální školy docházejí škol umístěných v regionu spolu s dětmi vyrůstajícími v rodinách. Středoškoláci mohou být z hlediska dostupnosti ubytování na internátech nebo domovech mládeže. Vysokoškoláci pobývající v dětských domovech jsou zde ubytováni pod podmínkou, která je upřesněna v příslušné vyhlášce.

Rodinné skupiny s počtem 6 - 8 dětí různého pohlaví jsou základní stavební jednotkou dětských domovů. Sourozenci bývají umístěni v jedné rodinné skupině. (Bendl, 2015, s. 143)

Autor uvádí, že *Dětský domov plní funkci výchovně-vzdělávací, sociální, zdravotní i preventivní*. Výchovným působením je zaměřena doba, kdy děti odchází a přichází ze školy. Velmi důležitý je čas strávený mimo školu, kdy se děti jak základních, tak středních škol připravují na výuku. Velká část dětí přichází do dětského domova s nedostatky vědomostí a nedokážou se učit. I proto je náročnost této profese poměrně vysoká. Podobně jsou na tom děti se zvládnutím sebeobslužných činností. Často je třeba děti odnaučovat zlovykům a učit je základům hygieny, kultury stolování a dalším základním činnostem, které se týkají běžného života v rodině.

Velmi důležitá součást výchovy je vyplňování volného času mimo školu. Pro děti je důležitý nejen odpočinek, ale také pohyb, zábava a rozvíjení zájmů. Děti se mohou pravidelně zúčastňovat různých aktivit spojených se socializací, která je pro ně velmi významná. Dětské domovy jsou otevřená zařízení, s přiměřenou osobní svobodou s ohledem na věk a individuální zvláštnosti dítěte. Styk rodičů a dalších rodinných příbuzných s dětmi je v dětských domovech podporován. Nejdůležitější a nejobtížnější úkol nejen těchto zařízení je naučit děti, jak se o sebe postarat po jejich opuštění. (Bendl, 2015, s. 143)

2.2.3 Dětské domovy se školou

Zde je zajištěna péče dětem, kterým byla nařízena ústavní výchova, ochranná výchova nebo nezletilým matkám a jejich dětem. U většiny z nich se projevují závažné poruchy chování nebo duševní poruchy. V těchto zařízeních jsou umístěny děti od 6 let, které po odchodu z tohoto zařízení musí mít splněnou povinnou školní docházku. Školní docházka probíhá ve škole, která je součástí zařízení. Rodinná skupina s maximálním počtem 8 dětí je základ pro organizační jednotku práce s dětmi. Výchovně-vzdělávací činnost je podobná jako v dětském domově. (Bendl, 2015, s. 144)

2.2.4 Výchovné ústavy pro mládež

Do těchto zařízení se umísťují děti od 15 let, které mají závažné poruchy chování a je jim nařízena ústavní výchova nebo uložená ochrannou výchovou. Mohou zde být umístěny nezletilé matky s jejich dětmi. Ve výjimečných případech zde mohou být umístěny i děti starší 12 let se závažnými poruchami chování. Ve výchovných ústavěch je poskytována výchovně - léčebná péče a zajišťovány jsou i speciálně pedagogické a psychologické metody. Ve výchovném programu hrají důležitou roli techniky spojené s psychoterapeutickými a socioterapeutickými programy, které mohou být skupinové nebo individuální. Je nutno vést děti ke smysluplným volnočasovým aktivitám, neboť prevence patří k nejdůležitějším výchovně - vzdělávacím aktivitám.

Všechna uvedená zařízení disponují řádnými prostorovými podmínkami, kde má každá skupina k dispozici klubovnu nebo obývací pokoj vybavený počítačem, ložnice pro děti, kuchyňku, jídelnu, sociální zařízení a vychovatelnou. Pro děti je zajišťováno oblečení včetně obuvi, školní potřeby. (Bendl 2015, s. 144)

Tyto ústavy spadají pod MŠMT a spadají do Zákona 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

2.3 Vychovatel a uplatnění jeho osobnosti v ústavěch pro děti s poruchami chování

S reedukací, převýchovou, resocializací a výchovným opatřením souvisí institucionální výchova, kde se tyto pojmy používají. Pojem reedukace je spojen s oficiálním názvem zařízení náhradní výchovy – reedukačních domovů. Reedukací se rozumí převýchova. Jsou tu dva důvody, proč to považujeme za problematické. Reedukace spojená s přeučováním tedy s úpravou stereotypů je jen částí převýchovy. Druhý důvodem je, že speciální pedagogika rozumí reedukaci jako souhrnu speciálně - pedagogickým aktivitám, které se zaměřují na nevyvinuté funkce, jež je třeba rozvíjet nebo na porušené funkce, které je potřeba upravit.

Převýchova je chápána jako nápravná výchova, kde se konstatuje, že se někde ve výchově stala chyba, která je výsledkem toho, že dítě je v porovnání s vrstevníky v takových aspektech vývoje jiné, které znemožňují jeho normální fungování. Cíle výchovy a převýchovy jsou si podobné.

Základní oblasti převýchovy se snaží o tyto změny:

- změna v oblasti prožívání (porucha emocí),
- změna v oblasti uvědomění si svého chování (postoj, náhled, změna hodnot),
- změna v oblasti nápravy chování (změna k sociálnímu).

Převýchovu, která je nám blízká, můžeme chápat v několika úrovních:

- převýchova pomocí přeučování,
- převýchova pomocí sociální opory,
- převýchova pomocí rekonstrukce osobnosti.

Reedukační zařízení řeší problémy poruch prožívání a chování dětí nejvhodnějšími organizačními činnostmi, zvolením správných postupů, kde je nejdůležitější výchova, převýchova a psychoterapie, které příznivě ovlivňují stav dítěte. Je to podstata resocializační a ústavní péče a bez nich by byla jenom pobyt v izolaci.

S poruchami chování je spojeno výchovné opatření, které můžeme spojovat s nevhodnými formami chování, a ty mohou být samostatné, ale i kombinované:

- s emocionálními poruchami (deprese, agresivita, úzkost),
- se sociálními poruchami (odchylky od morálních a právních norem např. útěky z domova a krádeže),
- s vývojovou poruchou z dětství a dospívání (specifické poruchy učení, nerespektování autority).

Autor publikace poukazuje na legislativu, která není jednoznačná při vymezení situace, kdy je dítě vychovááno mimo svoji biologickou rodinu. Existuje však shoda v tom, že *dítě je v náhradním výchovném prostředí*. Je mu zde poskytnuta jak péče, tak výchova. Protože ani jedna být náhradní nemůže, oba pojmy se současně používají. Pod tímto pojmem se uvádí:

- náhradní rodinná výchova (přímo v rodině),
- náhradní institucionální výchova.

Tyto pojmy jsou jednoduché a známé a srozumitelné, které nám umožní jednoduše odvodit pojmy a spojení (ochranná výchova, nevhodný, převýchova). V legislativě se s ní můžeme setkat v pojmech výchovné opatření, zařízení náhradní výchovy, profesionální náhradní výchova v rodině. Neupřednostňuje trénink socializace, ale dochází ke kvalitativnímu posunu a polidšťování. (Škoviera, 2006, s. 14 - 16)

Tabulka 1 str. 16 *Péče versus výchova* (Škoviera, 2006, s. 16)

Z dlouhodobého hlediska je pojem péče problematický z tohoto důvodu:	Pojem výchova upřednostňujeme z tohoto důvodu:
<p>Péči poskytuje subjekt objektu, je to většinou jednostranná aktivita, objekt bývá většinou pasivní. Péče bývá vztahem závislého a nezávislého jednotlivce. Péče nemá významný podíl na jakémkoliv posunu k lepšímu.</p> <p>Péče se zaměřuje hlavně na potřeby biologického směru.</p> <p>Na prvním místě převažují materiální hodnoty.</p> <p>Zásadně zde chybí vychovatel.</p>	<p>Výchova se vyznačuje obousměrnou a oboustrannou aktivitou.</p> <p>Díky nezávislému vztahu jsou umožněny naplňovat humanistické cíle výchovy.</p> <p>Výchova se přímo podílí k cílenějšímu posunu k zařazení do společnosti.</p> <p>Výchova se zaměřuje na dosažení sociálních a psychologických potřeb.</p> <p>Etické hodnoty jsou v popředí.</p> <p>Prvořadá je důležitost vychovatele.</p>

3 VÝCHOVNÉ ÚSTAVY A SOCIÁLNÍ PEDAGOG JAKO VYCHOVATEL

V každé profesi je kladen důraz na odborné požadavky, kvalitu a odbornost vzdělání a odborníkovu schopnost řešit nové i tradiční úkoly. Tyto požadavky jsou tak vysoké, že mohou ztvárňovat až neživotný model člověka samých pozitivních vlastností. V souvislosti s vychovatelem lze hovořit o šesti druzích aspirací, očekávání a představ:

- dobrý vychovatel chce být realistický a chce splňovat svoji odbornost. Nechce sloužit jen jako *převodovka* a splňovat úkoly ostatních. Chce dát přednost tvořivosti před činnostmi mechanickými,
- vedení zařízení očekává flexibilitu týkající se týkající se všestrannosti vychovatele se zaměřením na sport, ruční práce, environmentální i sexuální výchovu, úklid, vaření a praní a hlavně vzorné děti na skupině,
- dle zřizovatele vychovatel nemusí být úplně vysokoškolsky kvalifikovaný, protože tato pracovní síla bude pro něj levnější,
- děti ve výchovných skupinách preferují vychovatele, který pro ně může být oporou a získá si je, ale hlavně jejich pohodlí „neohrožuje“ svými požadavky. Adolescenti a děti školního věku neočekávají, že by byl „náhradním“ rodičem. Podle Vaňkové, D. I. (1992) čekají spíše *výběrovou rodičovskou pomoc* v problémových zátěžových životních situacích,
- ostatní personál poukazuje na to, že vychovatel musí být univerzální a měl by být stále v pohotovosti. Udržování čistoty a pořádku je spojené s výchovnou činností a pro ostatní zaměstnanci jsou málo využitá pracovní síla,
- rodiče dětí mají určité očekávání od umístění do výchovného ústavu. Mají v sobě zahrnutou apatii, přes ochránářský postoj až na požadavky k vychovatelům. Dle Vaňkové D. I. (1992) je paradox, že rodiče, kteří dítě nezvládají, radí vychovatelům (někdy až direktivně) jak se mají chovat. Čím jsou vzdělanější rodiče, mnohdy i s pedagogickým vzděláním, bývají rady významnější. (Škoviera, 2006, s. 48 - 49).

3.1 Vychovatelé a jejich kompetence

Spektrum aktivní činnosti sociálního pedagoga je obsáhlé a různorodé. Aktivitý jsou stále nové, málokdy se opakují, jsou prvotní a kreativní. Z toho důvodu je vyžadováno maximální nasazení například při noční službě, která se také nezřídka u této profese vyskytuje. Z důvodu rozdílnosti typu zařízení jsou v přímé a nepřímé práci velké rozdíly. Činnost pedagoga v sociální oblasti má souhrnnou povahu:

- výchovně působí při volnočasových aktivitách a v čase volna,
- vykonává poradenskou činnost, jejíž základ tvoří sociální analýza problému, diagnostika a situace vychovávaného, ve které se nachází,
- využívá resocializační a reedukační péči, pracuje v terénu.

Důležitým kritériem se stává nejen věk dětí a mládeže, ale často bývají klienty i senioři a dospělí lidé.

Do jeho pracovní náplně je nutné zapojení rodičů a ostatních pracovníků včetně pedagogických pracovníků. Musí se také zabývat organizací a managementem. Vytváří různé projekty, podílí se na koncepcích, vytváří metodické materiály nebo se podílí na výzkumných programech.

Z jeho širokého záběru požadovaných dovedností vyplývá, že musí splňovat ty nejpřísnější požadavky v oblasti kompetentnosti vědomostí a široké škály jak praktických, tak teoretických vědomostí při zachování profesionálně - etické identity. (Kraus, 2014, s. 199 - 200)

3.2 Výchovné ústavy a jejich práce v současné době

V případech, kdy selhává rodina nebo dítě samotné, bývají děti umisťovány do **diagnostických a výchovných ústavů** s nařízenou ústavní výchovou. Pokud soud rozhodne jinak, může být vzhledem k okolnostem uložena ochranná výchova. Po roce 1989 se velikost ústavů nezměnila, změna proběhla pouze na výchovných skupinách, které se zmenšily. Pro nedostatek personálu, který chybí v mnoha ústavech, nemají děti podmínky pro stálou individuální péči. Někdy se setkáváme se zařízeními, kde jsou dětem odprávnována práva na návštěvy, občas se vyskytuje šikana i fyzické tresty, jako použití dalšího nástroje výchovy.

Sekyra (2001) provedl ve výchovných ústavech na severní Moravě výzkum. Značné nedostatky zjistil na pozicích vedoucích pracovníků, kteří nebyli schopni vytvořit

profesionální prostředí ústavu. Byla zde absence průběžného vzdělávání pracovníků. Nadřízenými orgány nebyl hodnocen způsob řízení a s touto problematikou spojené mezilidské vztahy. Sekyra zde poukazuje na byrokratický model převažující direktivním chováním, bez možnosti vyjádření se a prosazení svého názoru.

Úkolem **Republikového výboru pro prevenci kriminality** bylo zjistit, jaká byla útekovost dětí ve všech ústavech v roce 2002. Zjištění výboru bylo velmi znepokojující, číslo bylo velmi vysoké, a to 39,4%.

Pobyt svěřenců v těchto ústavech se většinou projevuje psychickou újmou. Tento deprivací vliv se nedá odstranit ani jejich pobytem v **domech na půl cesty**, kterých je u nás však značný nedostatek. Pravděpodobnost, že se tito mladí lidé po odchodu z těchto zařízení dostanou do konfliktu se zákonem je dle **Republikového výboru pro prevenci kriminality** až 50%. Překračování zákona dětí na útěku je také velmi značná. *Celá oblast péče o ohrožené děti a mládež vyžaduje zásadní systémové změny, které by měly přinést redukci ústavních forem péče ve prospěch forem jiných.* (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010, s. 271)

Podle Jedličky (2015) ústavní výchovu zajišťují zpravidla výchovné ústavy pro děti starší 15 let s těžkými poruchami chování nebo s ochrannou výchovou. Organizační jednotkou je výchovná skupina, do které lze zařadit děti různého pohlaví. Nejmenší počet dětí ve skupině je pět, nejvíc jich však může být osm, záleží na jejich mentálním nebo tělesném postižení či na stupni obtížnosti ve vzdělávání.

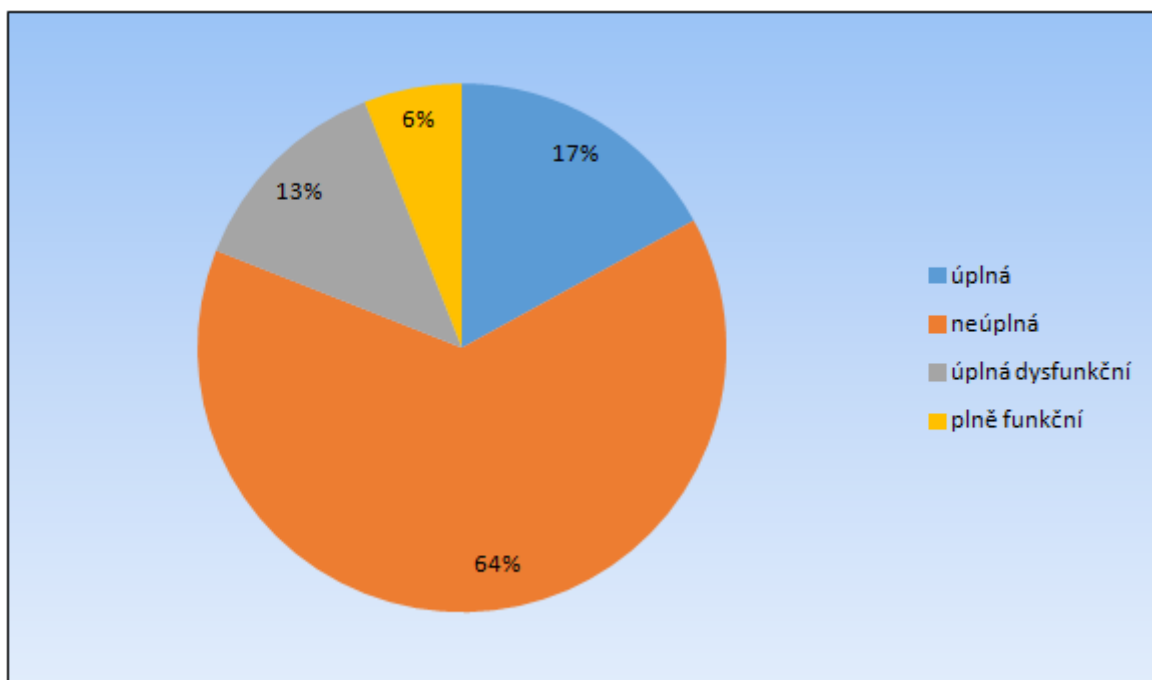
Výchovné skupiny ve výchovném ústavu lze vytvořit nejméně dvě, maximální počet je osm výchovných skupin. Ministerstvo uděluje výjimky v počtu těchto opodstatněných případů.

V těchto školských výchovných zařízeních se setkáváme s pěti základními kategoriemi dětí:

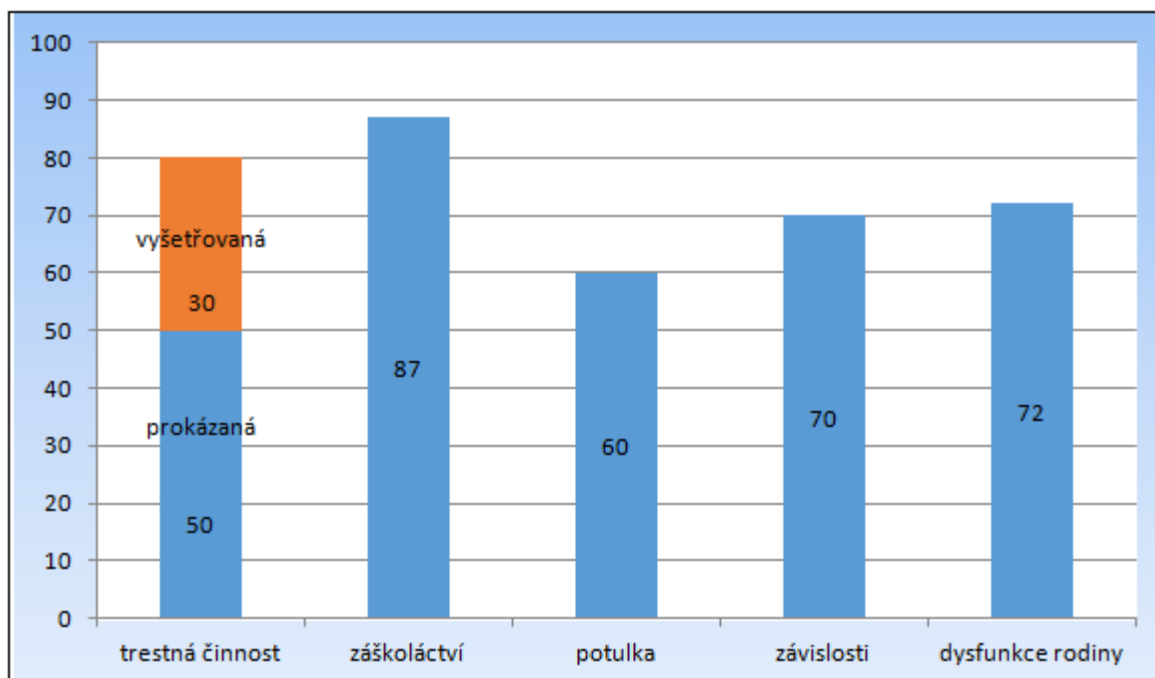
- **oboustranní sirotci** – odpůrci dětských domovů tvrdí, že jich je asi 4 - 5%,
- **děti ohrožující sociálně patologické jevy v nejbližším okolí** - ze sociálně slabých dysfunkčních rodin zasažených závislostí na alkoholu a jiných návykových látkách a problémovým chováním spojeným s delikvencí a s notorickou nezaměstnaností,

- **děti s výchovnými problémy a rizikovým chováním** – děti, které experimentují s návykovými látkami, trpící záškoláctvím, hyperaktivitou, agresivitou a toulkami,
- **děti s výchovnými problémy** – s poruchami CNS ať psychickými nebo neurologickými, kde je potřebná speciální pedagogická péče podložená psychologickou nebo neurologickou diagnózou,
- **děti se zkušeností s kriminalitou** – v níž by pravděpodobně pokračovaly, kdyby nebyly umístěny do školského výchovného zařízení. (Jedlička a kol., s. 399).

V letech 2010 – 2011 Jedlička zanalyzoval údaje 330 dětí z výchovných ústavů, které se projevovaly antisociálním chováním – údaje viz. obr. 1 - 2.

Obrázek 1 Rodina, z níž pochází děti (Jedlička a kol., str. 400)

Obrázek 2 Důvody umístění do školského výchovného zařízení – v procentech (Jedlička a kol., s. 400)

Jedlička ve své publikaci popisuje dnešní klientelu výchovných ústavů, která je jiná než minulosti. Je víc agresivní a necitlivá a disponuje sociální zdatností, kdy dobře ví, jaká mají práva, ale už ne povinnosti. Nárokují si lepší stravování, ošacení, a co je pro ně velmi důležité, jsou – *interpersonální vztahy*. Protože v těchto zařízeních dochází při práci k *neuralgickému bodu*, musí mít výchovní pracovníci jiný přístup komunikace než dříve. Mnozí jedinci mají zálibu neustále kontrolovat autoritu (podobné je to i s rodiči). Pouhý neosobní a formální přístup vychovatelů nebo jednoznačný režim strukturující program dne jim nestačí. Vychovatel musí odvádět veskrze odbornou práci, kde klade důraz na profesionalitu s terapeutickými prvky. (Jedlička a kol., 2015, s. 399)

3.3 Konkrétní ústav – ten náš – Dětský domov se školou Veselíčko

Pracuji v Dětském domově se školou jako vychovatelka, kde jsou umísťováni chlapci prostřednictvím rozhodnutí soudu, protože jejich chování je nebezpečné pro ně samotné, ale i pro jejich okolí. Chlapci většinou pocházejí ze sociálně slabých nebo nefunkčních rodin, kde je o ně nedostatečná péče a někdy je dokonce přímo či nepřímo podporující v patologických aktivitách. Některým chlapcům chybí zázemí vlastní rodiny a jsou veskrze závislí na našem zařízení, stávající se pro ně náhradním domovem a zajišťující prostředí, které je vzorem pro standardně fungující rodinu. Jsou to většinou

děti citově deprivované, které mají problémy v hodnotovém měřítku. Mezi poruchy jejich chování řadíme šikanu, záškoláctví, agresivitu, zneužívání návykových látek, odmítání autority. Chlapci mají problémy v komunikaci nejen s vrstevníky, ale i s dospělými, ke kterým nemají důvěru ani respekt. V péči psychologů je většina našich chlapců, ale přibývá i případů, kdy jsou v péči dokonce psychiatrů, kteří spolupracují s naším zařízením prostřednictvím našeho psychologa. Na jednotlivých rodinných skupinách se setkáváme s většinou dlouhodobě stupňujícími se výchovnými problémy, které jsou i díky záškoláctví chlapců provázeny nedostatečnými školními znalostmi.

Před umístěním do našeho zařízení chlapci pobývali většinou v rizikovém prostředí, do kterého se vracejí v době útěků a prázdninových pobytů. Pro některé rodiny, ze kterých chlapci přicházejí, jsou některé trestné činy pokládány za běžné. Spolupráce s rodinou je velmi často na špatné úrovni, kdy rodiče nemají až tak velký zájem o dobro dítěte a nešetří kritikou na vychovatele a vedení ústavu.

Vychovatelé musí zvládat obsáhlou legislativu, týkající se hodnocení chování dětí, vypracovávají jsou také posudky na děti, které jsou často vyžadovány soudy a jinými institucemi.

Neocenitelná je spolupráce s psychologem, který je chlapcům k dispozici takřka nepřetržitě. Řešení psychických problémů u dětí je v podstatě na denním pořádku a jeho působení ve výchovném ústavu je tuto práci velkým přínosem.

Další náročnou funkcí v našem zařízení je sociální pracovník, který zastává velké množství legislativní práce, spolupracuje s rodiči, kurátory, vozí děti k lékaři a stará se o jejich zdravotní a osobní dokumentaci.

Aby vychovatel mohl zvládat tuto profesi, musí být jeho charakterové vlastnosti v co největším možném rozsahu a v souladu jak s potřebami dítěte, tak s potřebami společnosti. Odměnou pro každého vychovatele je to, že chlapec najde po opuštění našeho ústavu uplatnění v životě a zařadí se do společnosti. Tento úkol je velmi nesnadný, protože většina chlapců je z dysfunkčních rodin, kde nemají žádné vzory a za takto krátký čas, který u nás chlapci stráví, je tento úkol prakticky nadvíc. Pro různé příčiny umístění dětí do našeho ústavu je nutné vychovateli volit zvlášť pozorný a citlivý přístup. Neméně důležité je také zaměřit se na bezpečnost dětí, z důvodu jejich fyzického i verbálního napadání. Občas jsou v nebezpečí i vychovatelé, protože agresivita u dětí se zvyšuje, je jim vlastní a nezdědila je příčinou jejich umístění do ústavu.

Náš Dětský domov se školou, kde pracuji, se nachází na úpatí Oderských vrchů v malebné obci Veselíčko nedaleko Lipníka nad Bečvou. Jeho ústav je budova pozdně barokního zámku, který patřil rodu Podstatských – Lichtensteinů, který byl postaven v roce 1769. Prostory zámku jsou nově přebudovány a zrekonstruovány na 4 oddělení, pro jednotlivé chlapecké výchovné skupiny tak, aby je bylo možné od sebe oddělit. Maximální počet chlapců v ústavu je 32. Pokoje jsou dvojlůžkové a každý z chlapců má na pokoji postel, psací stůl a šatní skříň na své osobní věci. Takto vybavené pokoje jsou na skupině celkem čtyři. Součástí každého oddělení je také obývací pokoj, kuchyňka s jídelnou, sociální zařízení a vychovatelna. Každá skupina je vybavena elektronikou včetně PC, sportovním náčiním (stolní ping – pong, fotbálek, ribstole, činky, rotoped). Byl zde vybudován také moderní fitpark, k dispozici mají obecní tělocvičnu. Dětem je zajišťováno veškeré ošacení, obuv, hygienické, školní a ostatní pomůcky. Krásné prostředí, kde je naše zařízení umístěno, lze využívat k vycházkám do přírody, v létě ke koupání, v zimě i k zimním sportům. Děti mají možnost navštěvovat střelecký, hudební, turistický, sportovní a cyklistický kroužek, jenž je vybaven moderními jízdními koly. Pro děti jsou pořádány výlety a nejrůznější pobytové akce. Základní škola, kterou děti navštěvují, se nachází v přilehlé budově zámku. V našem zařízení se setkáváme i s takovými dětmi, které od nás nechtějí odejít, ty se pak k nám rády vracejí, jsou s námi stále v kontaktu a vzpomínají na časy u nás strávené.

Obrázek 3 Dětský domov se školou Veselíčko – vlastní zdroj.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Výzkum je často popisován jako systematická tvůrčí práce rozšiřující poznání, včetně poznání člověka, kultury a společnosti, a to metodami, které umožňují potvrzení, doplnění či vyvrácení získaných poznatků.

4.1 Kvantitativní výzkum

Je založen na testování hypotéz, tedy jejich potvrzení či vyvrácení. Využívá kvantifikační či statistické metody. Sběr dat je strukturovaný a probíhá zpravidla pomocí dotazníků, testů či nezúčastněného pozorování. Výsledky jsou pak zpracovány většinou pomocí statistických metod a nakonec interpretovány. Důvod, proč jsme vybrali tento typ výzkumu, při zkoumání stanoveného problému, byl fakt, že výsledky kvantitativního výzkumu proti kvalitativnímu jsou reprezentativnější a méně závislé na názorech respondentů. Vedou tak k lépe ověřitelným a srovnatelným výsledkům.

Chráska vymezuje kvantitativní výzkum v pedagogice jako záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy. (Chráska, 2007, s. 12)

4.2 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu je získání konkrétních informací, které nám pomohou objasnit, jak vnímá osobnost sociálního pedagoga sám pedagog tak i jeho žáci. Pokusíme se tedy zjistit, které charakteristiky jsou pro výkon profese sociálního pedagoga nejdůležitější.

Primární cíl výzkumu:

- *zjistit, jaké vlastnosti, jsou nejdůležitější pro osobnost sociálního pedagoga, jako vychovatele z pohledu pedagoga a z pohledu žáka.*

Kromě primárního cíle si pro náš výzkum stanovíme tyto dílčí cíle:

- *zjistit, co je nejdůležitější pro výkon profese sociálního pedagoga, jako vychovatele,*
- *zjistit, co se pedagogům nejvíce líbí na práci sociálního pedagoga, jako vychovatele,*
- *zjistit, kolik dětí věří klíčovému vychovateli,*
- *zjistit, zda je vychovatel vzorem pro své žáky.*

Hledáme tedy odpovědi na následující otázky:

- 1. Které charakterové vlastnosti jsou pro práci sociálního pedagoga nejdůležitější? Je to empatie, spravedlivost, motivace, přátelskost nebo autorita?*
- 2. Pro úspěšný výkon pedagoga je nejdůležitější vzdělání, praxe v oboru, finanční podmínky nebo kladný vztah k dětem?*
- 3. Pedagogům se nejvíce líbí na práci administrativa, pracovní doba nebo práce s dětmi?*
- 4. Věří děti svým vychovatelům?*
- 5. Je pedagog pro děti vzorem?*

4.3 Metoda výzkumu a sběr dat

Pro stanovení všech cílů výzkumu byla použita kvantitativní metoda dotazníkového šetření. Je to jedna z nejběžnějších metod, zabývající se hromadným sběrem dat. I když není zajištěna stoprocentní návratnost, tak přesto byl zvolen tento způsob výzkumu, i vzhledem k velkému počtu respondentů jako nejvhodnější.

Na základě stanovených výzkumných otázek a cílů výzkumu jsme zvolili kvantitativní pojetí výzkumu. Formou e-mailu a osobním setkáním jsme oslovili pedagogické pracovníky ze čtyř výchovných ústavů v Olomouckém kraji a zároveň jsme požádali ředitele těchto ústavů o spolupráci. Jelikož máme osobní soukromé vazby na zaměstnance v těchto ústavech, byla nám přislíbena spolupráce. Všichni zúčastnění trvali na zachování anonymity, což jim bylo přislíbeno a tím jsme se dopracovali k relevantnějším výsledkům, což je pro nás výhodou.

Za účelem srozumitelnosti položených otázek pro obě dotazované skupiny, jsme provedli výzkum jako první v DDŠ Veselíčko. Ověřili jsme si, že položené otázky jsou srozumitelné a mohli jsme pokračovat v ostatních výchovných ústavech.

Pro získání dat, bylo při realizaci výzkumného šetření zvoleno dotazníkové šetření. Jedná se konkrétně o námi vytvořený dotazník. Podařilo se nám získat celkem 103 vyplněných dotazníků. Z toho 47 dotazníků vyplnili vychovatelé a 56 dotazníků vyplnily děti, a to chlapci ve věku 11 až 16 let. Tyto dotazníky jsme získali během uplynulého roku. Dotazníky jsme získali při osobní návštěvě v jednotlivých ústavech.

Získaná data byla vyhodnocena pomocí dotazníků, které obsahovaly 15 otázek pro dospělé a 10 pro děti.

4.4 Zpracování dat

Abychom zajistili lepší přehlednost vyplněných dotazníků, byly všechny otázky a odpovědi přeneseny do tabulky v programu Excel. Vše bylo zpracováno do grafů pomocí programu Microsoft Office.

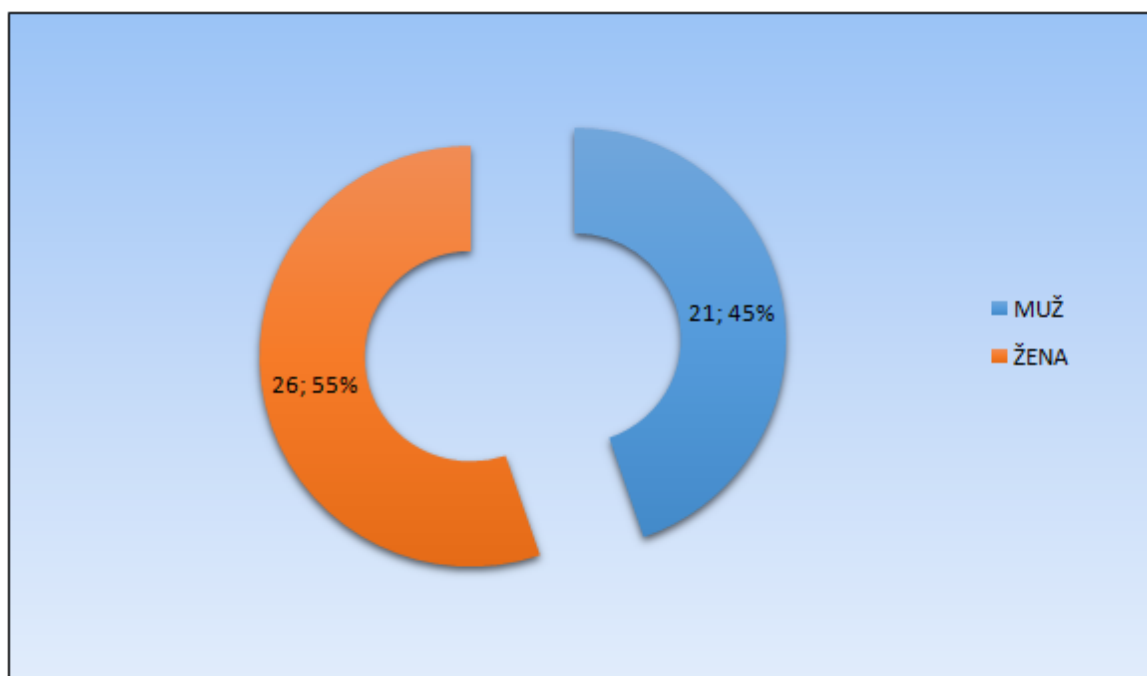
5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Cílem této kapitoly je zaměřit se na vyhodnocení odpovědí získaných od respondentů. K otázkám budou pomocí grafů vyhodnoceny odpovědi, které mají svůj vlastní podrobný komentář.

5.1 Otázky kladené vychovatelům

Otázka č. 1: Jste muž/žena?

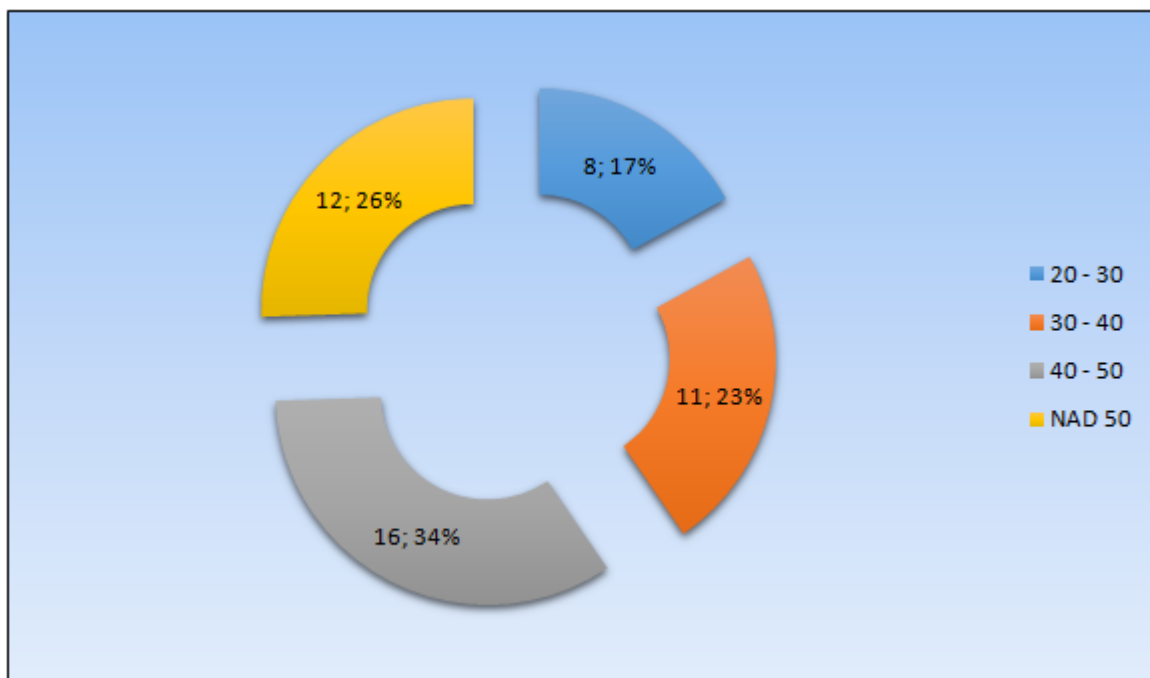
Vyhodnocení: Při vyhodnocování výsledků našeho výzkumu jsme zjistili, že co se týče pohlaví sociálních pedagogů, tak 55% (26) dotazovaných byly ženy a 45% (21) bylo mužů.

Obrázek 4 Pohlaví pedagogů

Otázka č. 2: Kolik je Vám let?

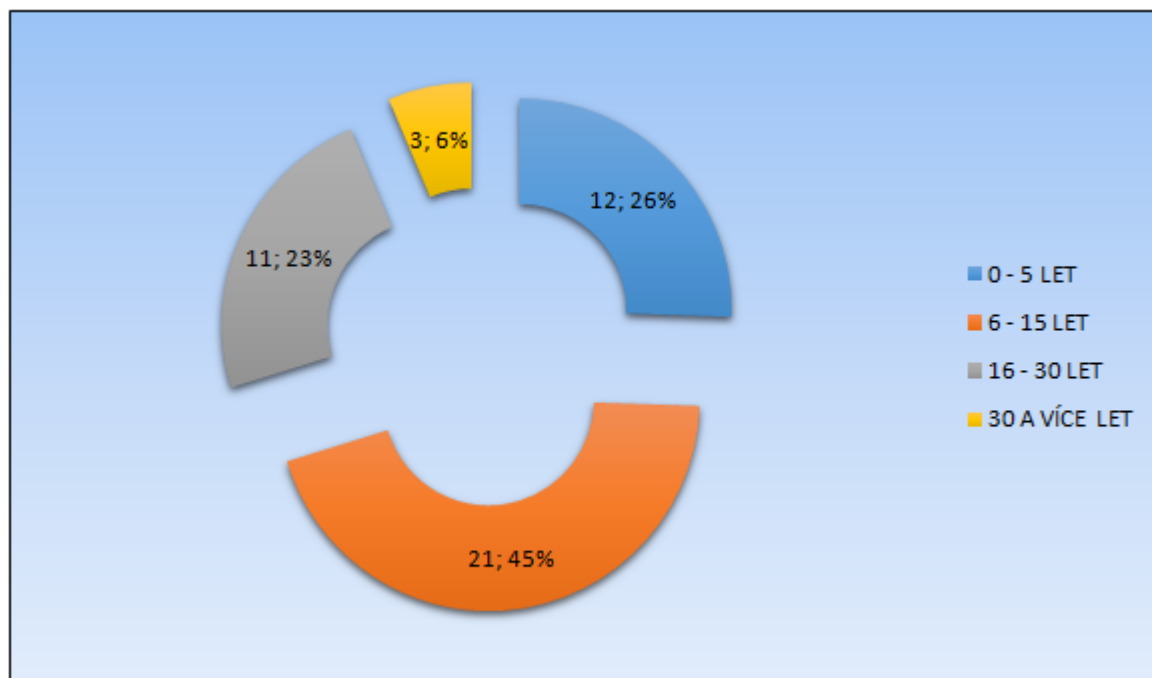
Vyhodnocení: Všichni oslovení sociální pedagogové uvedli údaje o svém věku. Díky druhé otázce našeho dotazníku jsme zjistili, že 34% (16) sociálních pedagogů je ve věku 40 - 50 lety. 26% (12) je nad 50 let, 23% (11) pedagogů uvedlo, že jejich věk je v rozmezí 30 - 40 lety a zbylých 17% (8) pedagogů má 20 - 30 let.

Obrázek 5 Věk pedagogů

Otázka č. 3: Jak dlouho pracujete na pozici vychovatele?

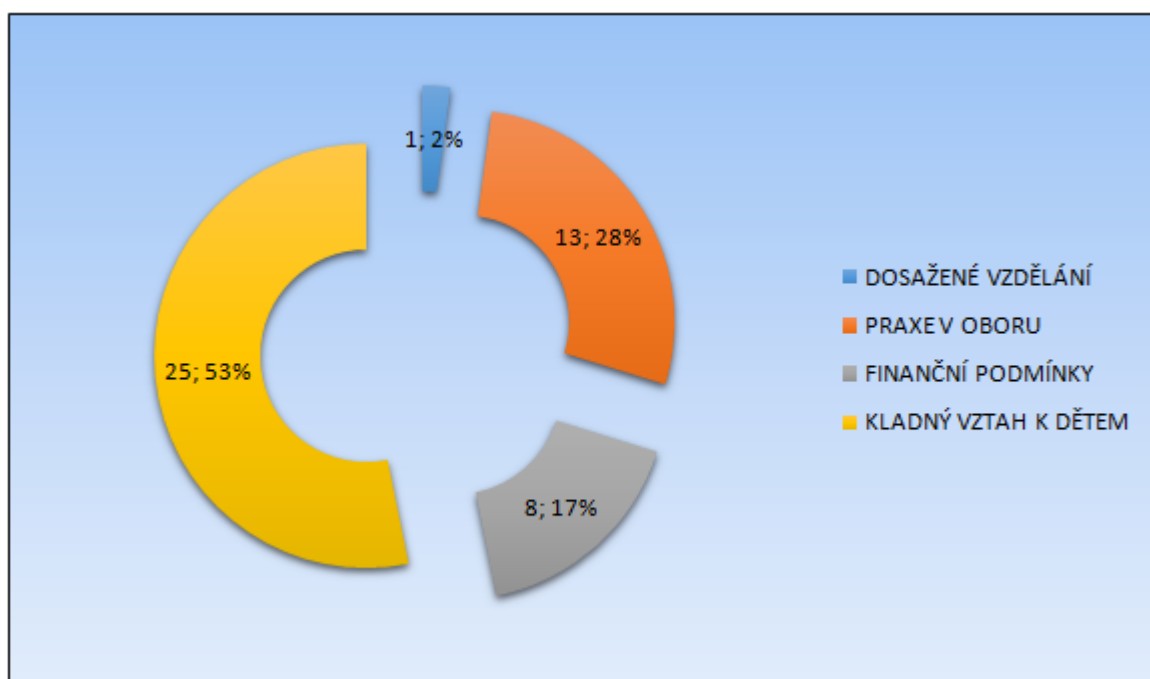
Vyhodnocení: Nejvíce, 45% (21) oslovených sociálních pedagogů uvedlo, že pracují na pozici pedagoga 6 - 15 let. 26% (12) pedagogů uvedlo, že pracují jako pedagogové 0 - 5 let. 23% (11) oslovených pedagogů pracuje na pozici pedagoga 16 -30 let a 6% (3) respondenti uvedli, že pracují jako pedagogové více, než 30 let.

Obrázek 6 Jak dlouho pedagogové pracují na pozici pedagoga

Otázka č. 4: Co je podle Vás pro výkon profese vychovatele nejdůležitější?

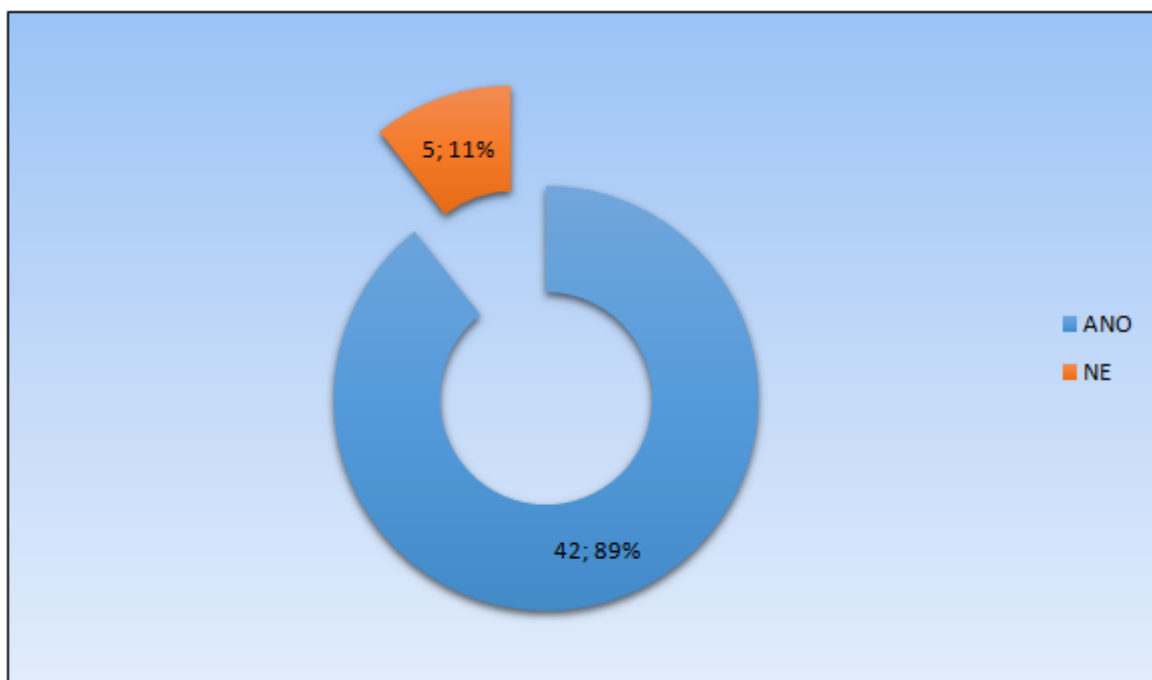
Vyhodnocení: Nadpoloviční většina 53% (25) respondentů uvedla, že nejdůležitější pro výkon profese pedagoga, je kladný vztah k dětem. 28% (13) respondentů tvrdí, že nejdůležitější pro práci pedagoga je praxe v oboru a 17% (8) dotazovaných uvedlo, že nejdůležitější jsou finanční podmínky instituce, kde pracují. Zanedbatelné 2% (1) respondentů uvedlo, že je nejdůležitější vzdělání pedagoga.

Obrázek 7 Co je nejdůležitější pro výkon profese sociálního pedagoga.

Otázka č. 5: Považujete za nutné se neustále vzdělávat?

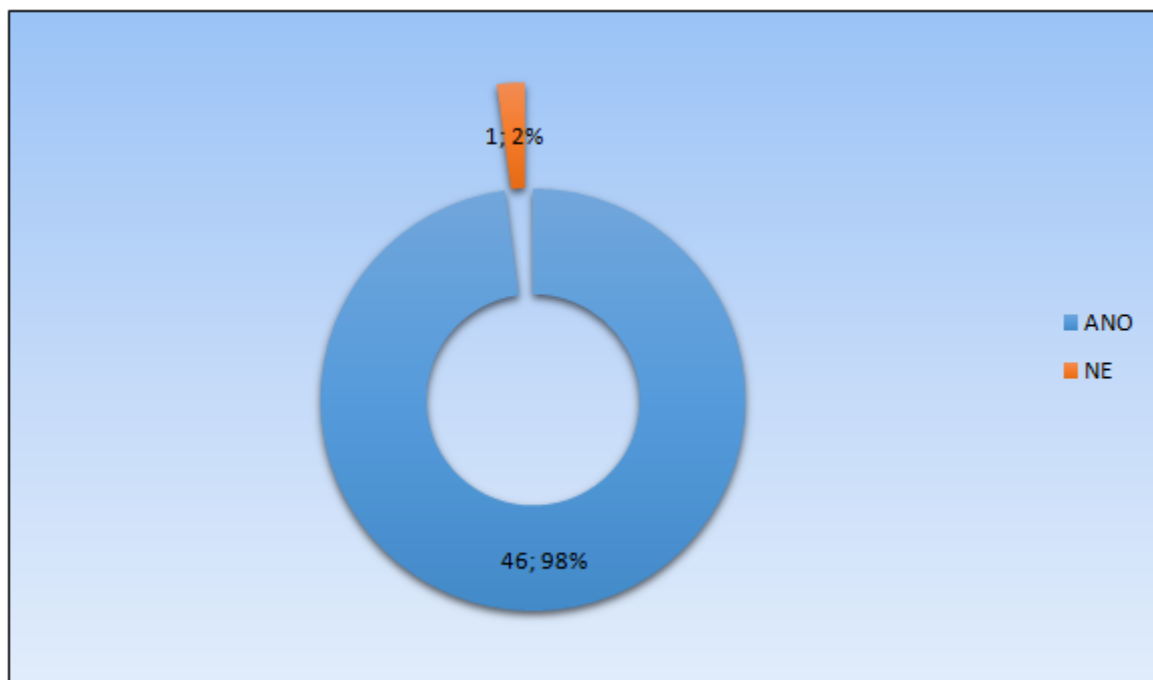
Vyhodnocení: U otázky, která se ptala na nutnost neustálého vzdělávání se, 89% (42) dotazovaných uvedlo, že je nutné se neustále vzdělávat. Zbýlých 11% (5) pedagogů si myslí pravý opak a nepovažují za nutné se dále vzdělávat.

Obrázek 8 Nutnost vzdělávání pedagogů

Otázka č. 6: Měl by být vychovatel pro děti vzorem?

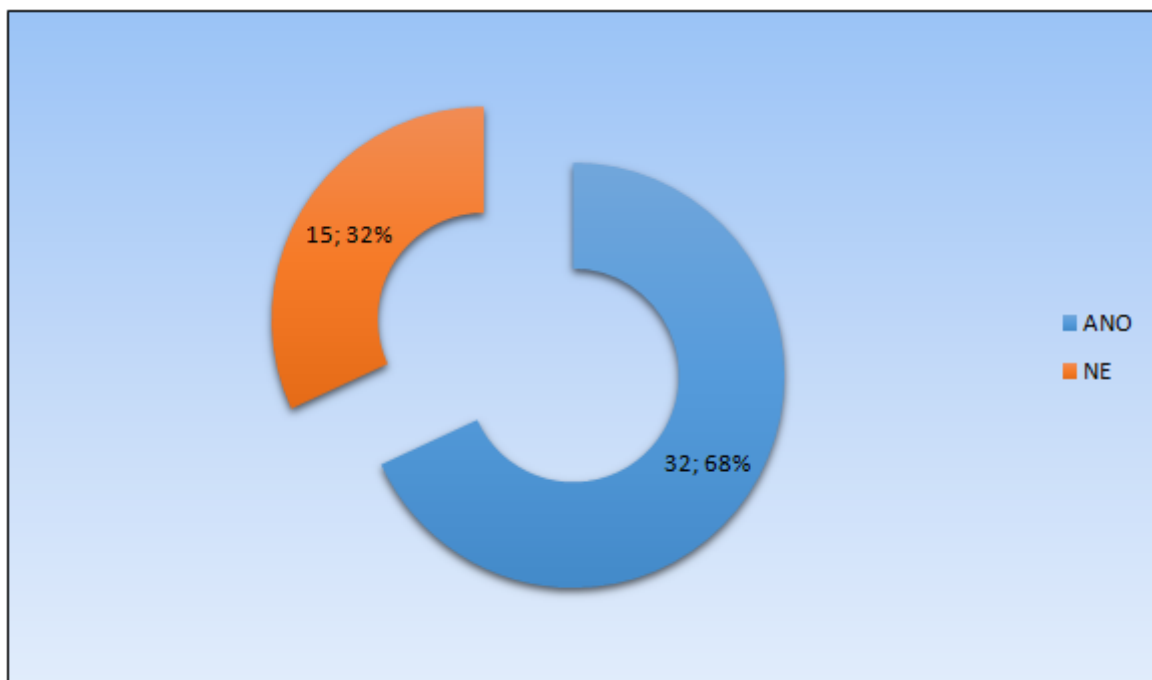
Vyhodnocení: Tato otázka byla zaměřena na pedagogické pracovníky a ptali jsme se v ní na názor, jestli si pedagogové myslí, že by měl být pedagog pro vychovávané dítě vzorem. 98% (46) pedagogů si myslí, že by to tak mělo být. Zbýlý jeden pedagog, tedy 2% z celku si myslí, že by pedagogové neměli být vzory.

Obrázek 9 Má být pedagog vzorem?

Otázka č. 7: Je pro vás důležité, co si o vás děti myslí?

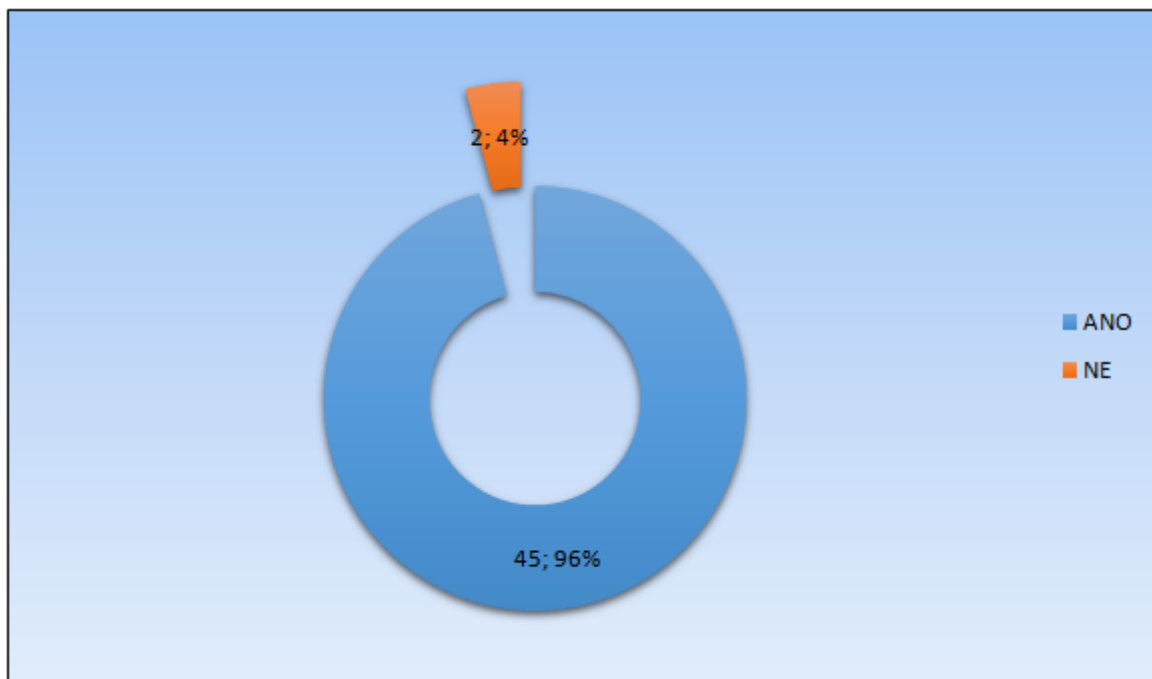
Vyhodnocení: Tato otázka je podobná té předchozí, a ptáme se, jestli je pro pedagoga důležité, co si o nich děti myslí. 68% (32) pedagogů si myslí, že je důležité, co si o nich děti myslí. Pro zbylé pedagogy a to 32% (15) pedagogů to důležité není.

Obrázek 10 Je důležité vědět, co si o vás děti myslí?

Otázka č. 8: Dovedete v práci potlačit svoje závislosti nebo zlozvyky?

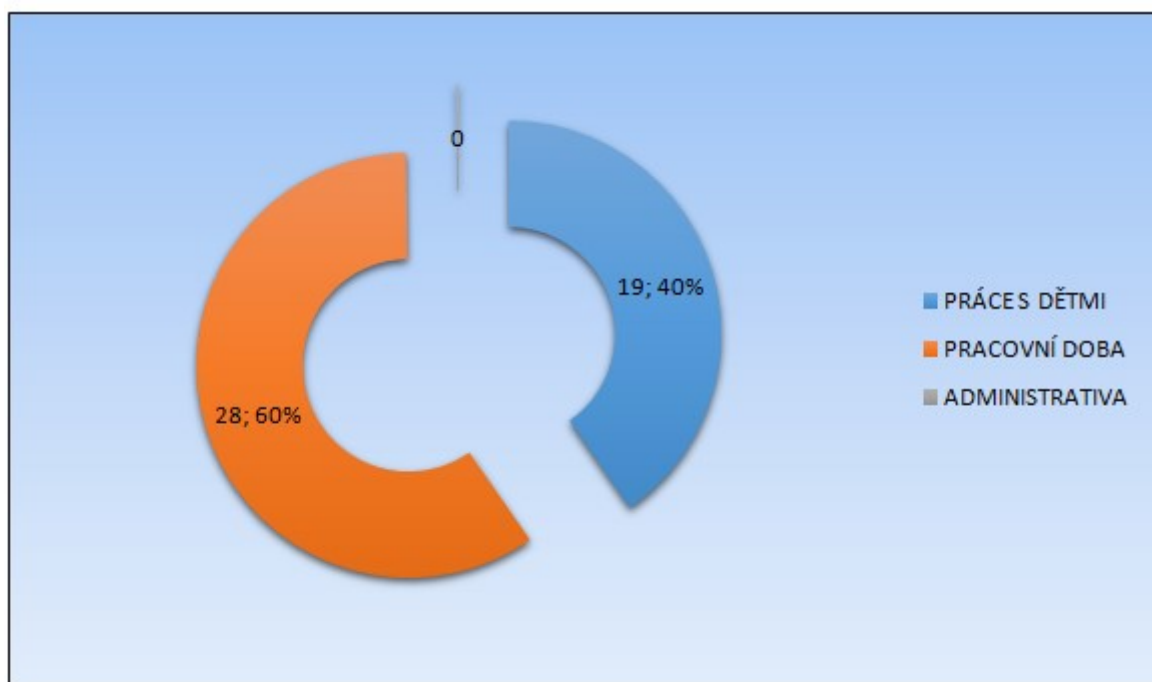
Vyhodnocení: Touto otázkou jsme se chtěli dozvědět, jestli pedagogové dovedou potlačit své zlozvyky během své pracovní doby. 96% (45) pedagogů uvedlo, že své zlozvyky potlačují úspěšně. 4% (2) pedagogů přiznalo, že své zlozvyky potlačit nedovedou.

Obrázek 11 Dovedete v práci potlačit svoje závislosti nebo zlozvyky?

Otázka č. 9: Co se vám líbí na práci vychovatele?

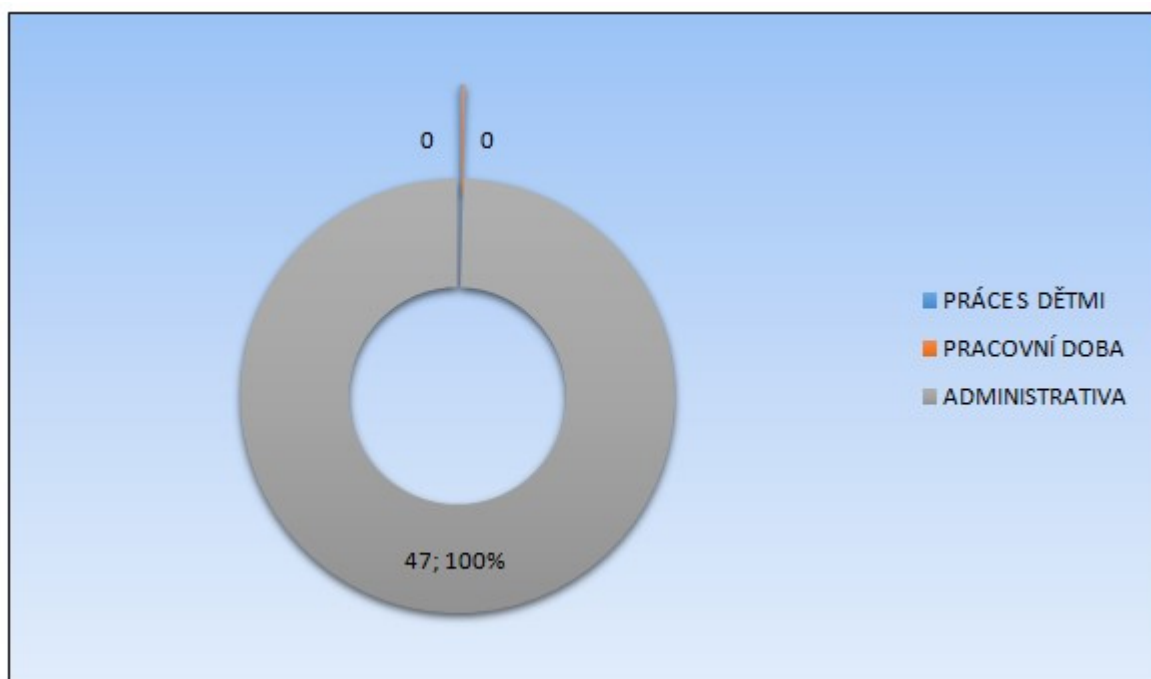
Vyhodnocení: Devátá otázka se skládala ze třech možných odpovědí. Ale ani jeden respondent neuvedl, že by se mu na práci pedagoga líbila administrativa. Celým 60% (28) pedagogům se líbí na jejich práci doba, kterou tráví na pracovišti. Zbylým 40% (19) pedagogům se líbí pracovat s dětmi.

Obrázek 12 Co se vám líbí na práci vychovatele?

Otázka č. 10: Co se vám nelíbí na práci vychovatele?

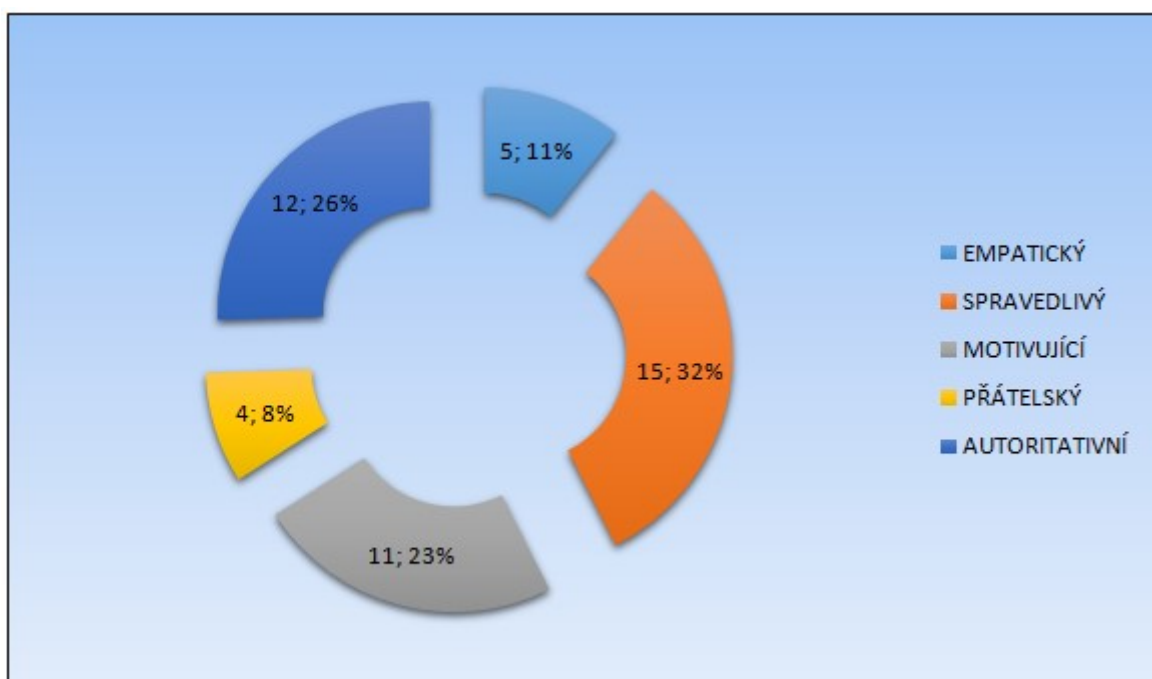
Vyhodnocení: U otázky, co se pedagogům nelíbí na jejich práci, byla jednoznačná odpověď, kdy všichni pedagogové, tedy 100% odpověděli, že se jim na jejich práci nelíbí administrativa.

Obrázek 13 Co se vám nelíbí na práci vychovatele?

Otázka č. 11: Jakou vlastnost by vychovatel měl určitě mít? (Jaký by vychovatel měl být?)

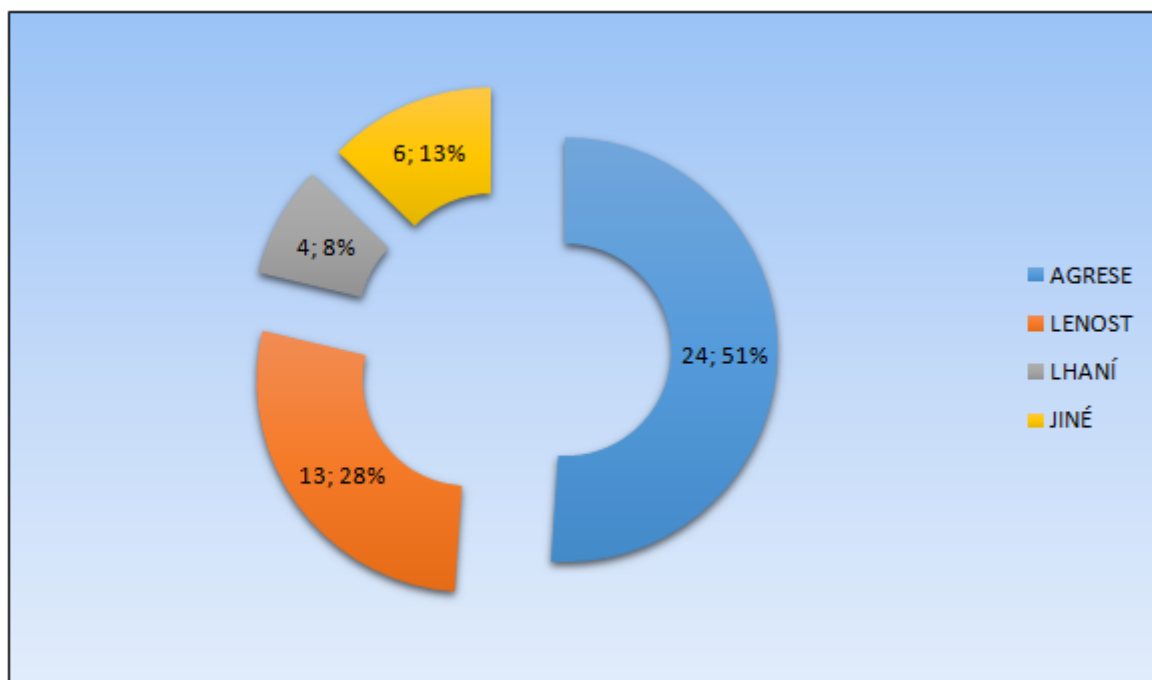
Vyhodnocení: Když se zaměříme na otázku, jakou vlastnost by pedagog určitě měl mít a kterou tedy považuje za nejdůležitější zjistili jsme, že 32% (15) uvedlo, že by pedagog určitě měl být spravedlivý. 26% (12) uvedlo, že by pedagog měl být autoritativní. Jako dalších 23% (11) uvádí, že by pedagog měl být motivující. Empatický uvedlo 11% (5) pedagogů. Na posledním místě je přátelský to uvedlo 8% (4) pedagogů.

Obrázek 14 Jakou vlastnost by vychovatel měl určitě mít? (Jaký by vychovatel měl být?)

Otázka č. 12: Jakou vlastnost by vychovatel neměl mít?

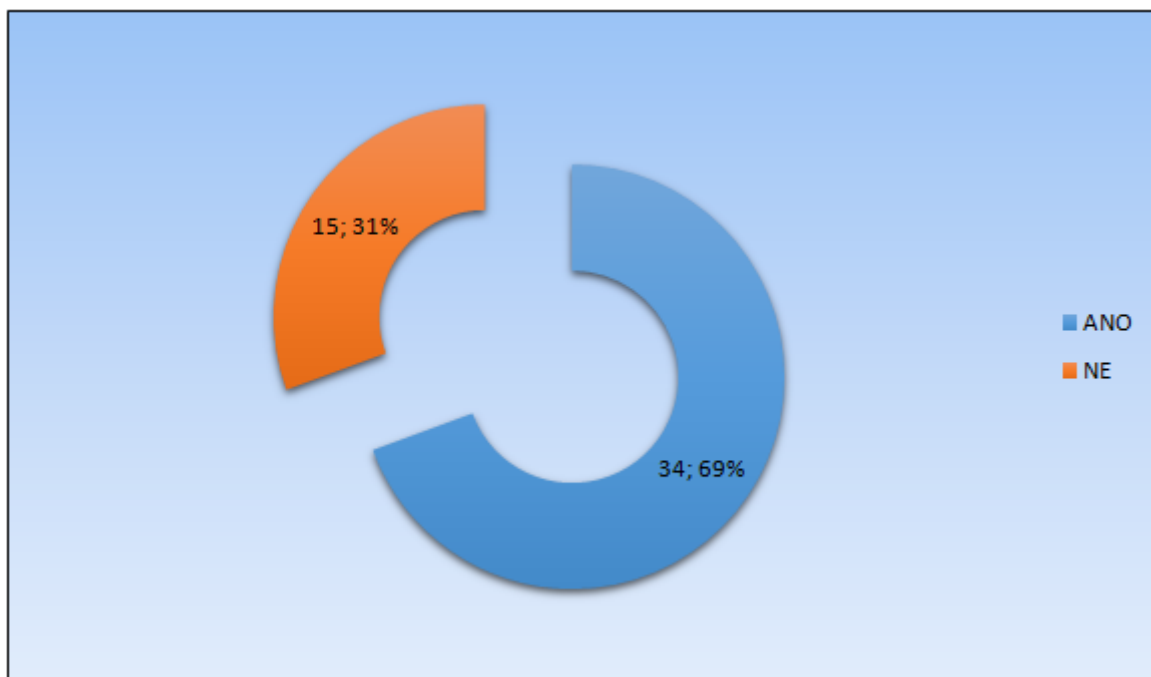
Vyhodnocení: Když se pedagogové vyjadřovali k vlastnosti, kterou by pedagog určitě neměl mít, nadpoloviční většina 51% (24) pedagogů uvedlo, že by pedagog neměl být agresivní. Na druhém místě uvedlo 28% (13) pedagogů, že by pedagog neměl být líný. 13% (6) pedagogů napsalo jiné a na posledním místě uvedli lhaní a to 8% (4) pedagogů.

Obrázek 15 Jakou vlastnost by vychovatel neměl mít?

Otázka č. 13: Myslíte si, že vaše pedagogická práce má smysl?

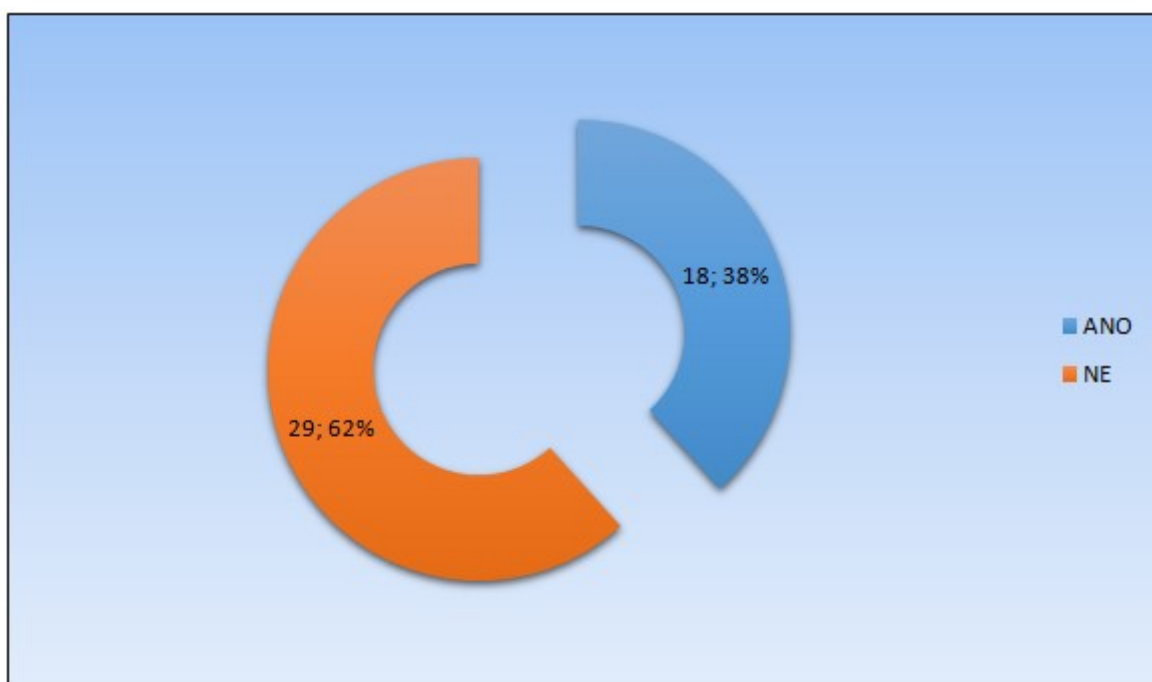
Vyhodnocení: Další otázkou jsme se ptali pedagogů, jestli si myslí, že jejich práce má smysl. Celých 69% (34) pedagogů odpovědělo, že cítí, že jejich práce smysl má. Zbýlých 31% (15) uvedlo, že jejich práce smysl nemá. Zajímavé by bylo porovnat, jakou míru u tohoto rozhodnutí hraje věk a dosažená praxe pedagoga.

Obrázek 16 Myslíte si, že vaše pedagogická práce má smysl?

Otázka č. 14: Komunikujete se svými bývalými svěřenci po odchodu z vašeho zařízení?

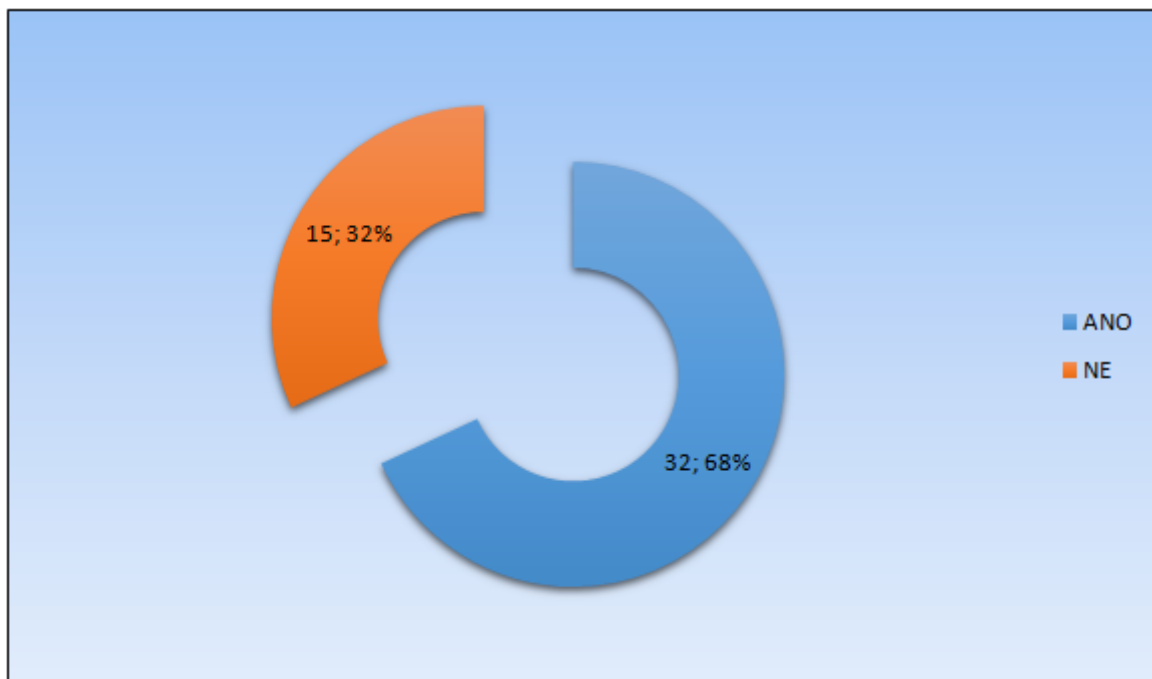
Vyhodnocení: Touto otázkou jsme se ptali pedagogů, jestli udržují další komunikaci se svými bývalými svěřenci. 62% (29) pedagogů uvedlo, že ano. Zbýlých 38% (18) pedagogů uvedlo pravý opak, tudíž že neudržují další komunikaci.

Obrázek 17 Komunikujete se svými bývalými klienty po odchodu z vašeho zařízení?

Otázka č. 15: Myslíte si, že jste dostatečně kreativní?

Vyhodnocení: U otázky která se ptá, zdali si pedagogové myslí, že jsou dostatečně kreativní, jsme zjistili, že 68% (32) pedagogů si myslí, že ano a 32% (15) pedagogů uvedlo, že nejsou. Zase by bylo zajímavé zjistit, jestli na kreativitu má vliv věk, pohlaví nebo praxe pedagoga.

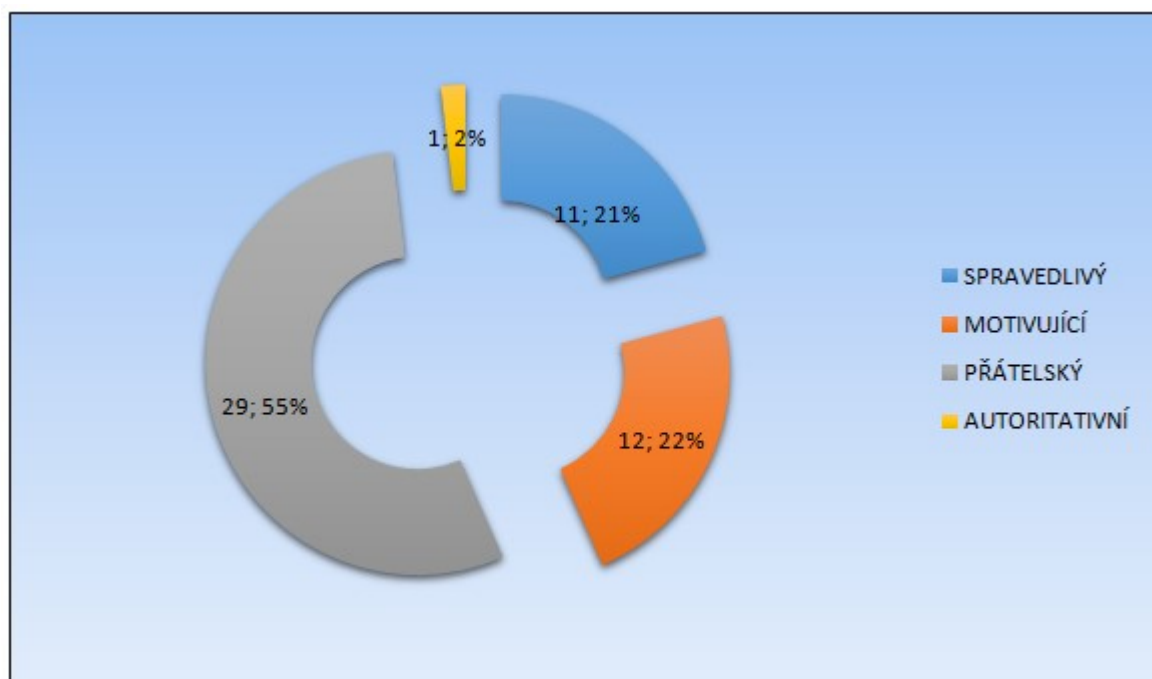

Obrázek 18 Myslíte si, že jste dostatečně kreativní?

5.2 Otázky kladené dětem

Otázka č. 1: Jakou vlastnost by vychovatel měl určitě mít?

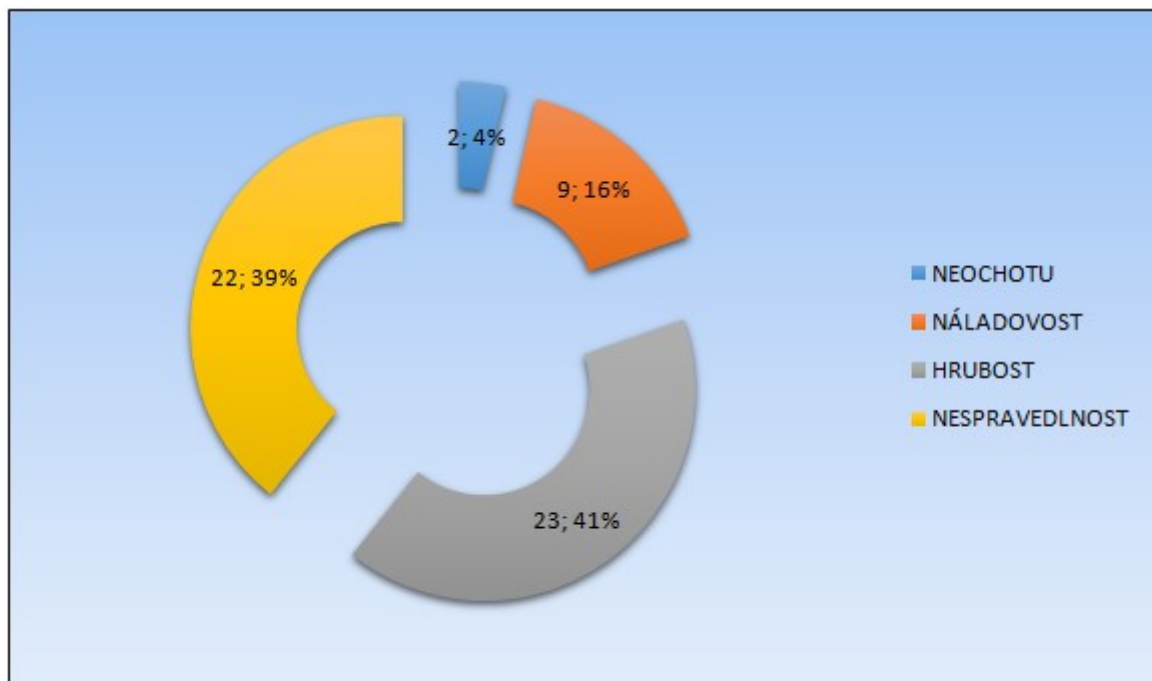
Vyhodnocení: Dotazníky pro děti, obsahovaly deset otázek. První otázkou jsme se ptali na nejdůležitější vlastnost pedagoga. 55% (29) dětí odpovědělo, že nejdůležitější vlastností je přátelskost. 22% (12) dětí dává přednost spravedlivosti, 21% (11) dětí odpovědělo, že by daly přednost motivujícímu pedagogovi. Děti si naopak nepřejí, aby pedagog byl autoritativní, pouhé 2% (1) dětí odpověděly, že nejdůležitější je autorita.

Obrázek 19 Jakou vlastnost by vychovatel měl určitě mít?

Otázka č. 2: Co nemáš rád na vychovatelích?

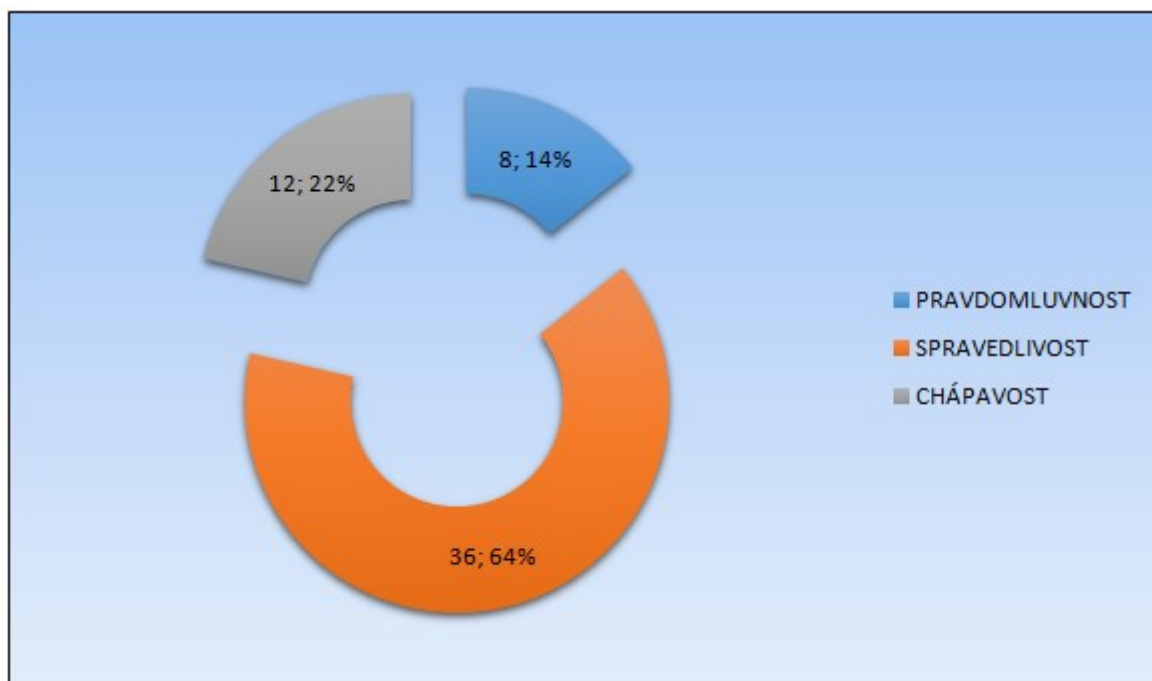
Vyhodnocení: Druhá otázka byla zaměřena na to, co nemají děti rády u pedagogů. 41% (23) dětí uvedlo, že jim u pedagogů vadí hrubost. Nespravedlnost označilo 39% (22) dětí, 16% (9) dětí uvedlo náladovost. Neochotu uvedly 4% (2) dětí.

Obrázek 20 Co nemáš rád na vychovatelích?

Otázka č. 3: Co máš nejvíce rád na vychovatelích?

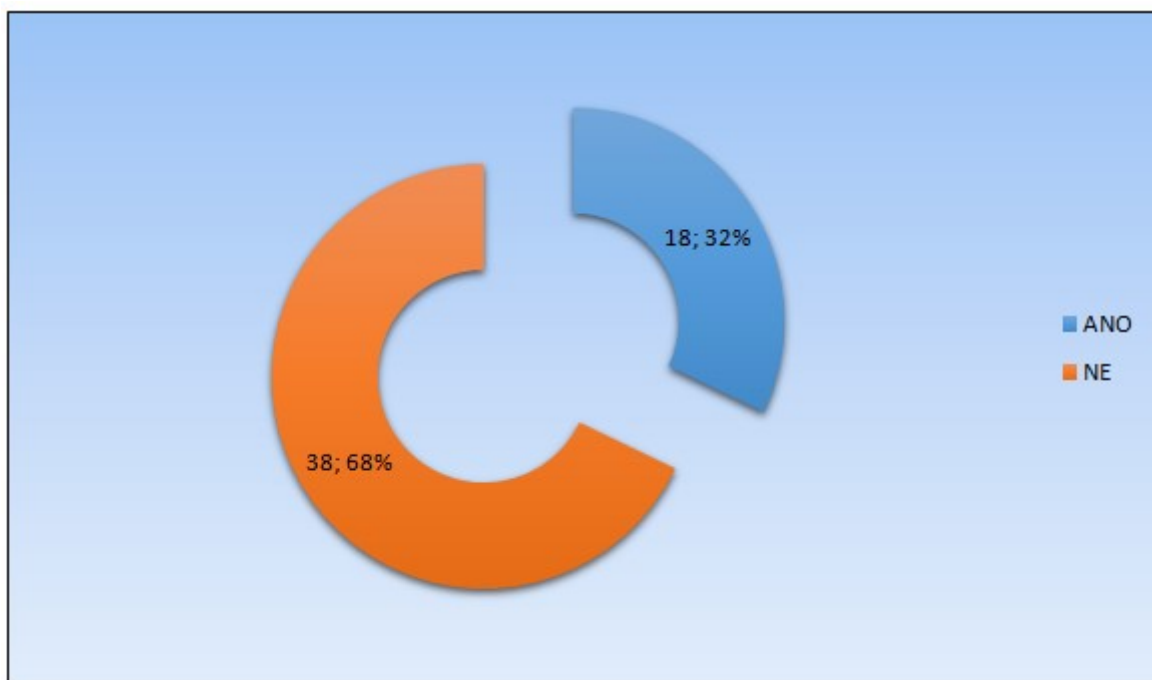
Vyhodnocení: Otázka, kterou jsme se ptali naopak na to, co děti mají rády na vychovatelích nám řekla, že 64% (36) dětí má rádo spravedlivého pedagoga. Chápavost označilo 22% (12) dětí a pravdomluvnost 14% (8) dětí.

Obrázek 21 Co máš nejvíce rád na vychovatelích?

Otázka č. 4: Je nebo byl pro tebe vychovatel vzorem?

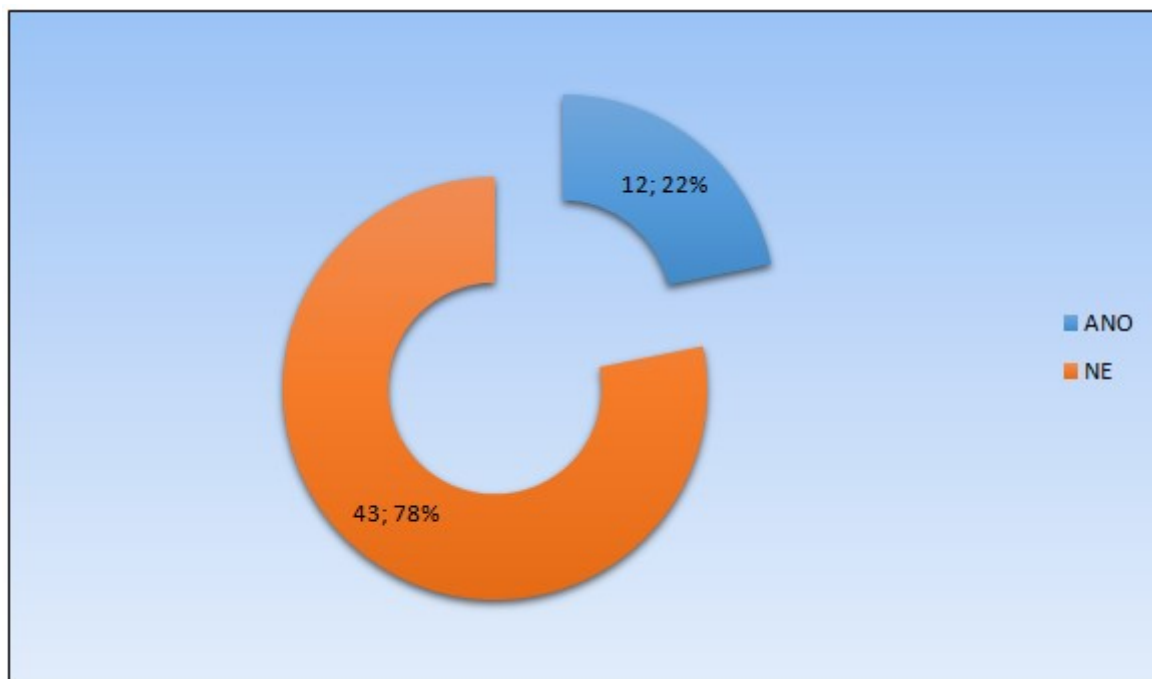
Vyhodnocení: Čtvrtou otázkou jsme se ptali dětí na to, jestli považují svého vychovatele za vzor. Dozvěděli jsme se, že 68% (38) dětí nepovažuje svého vychovatele za svůj vzor. Zbýlých 32% (18) považuje vychovatele za vzor.

Obrázek 22 Je nebo byl pro tebe vychovatel vzorem?

Otázka č. 5: Myslíš si, že tvůj klíčový vychovatel vykonává dobře svoji práci?

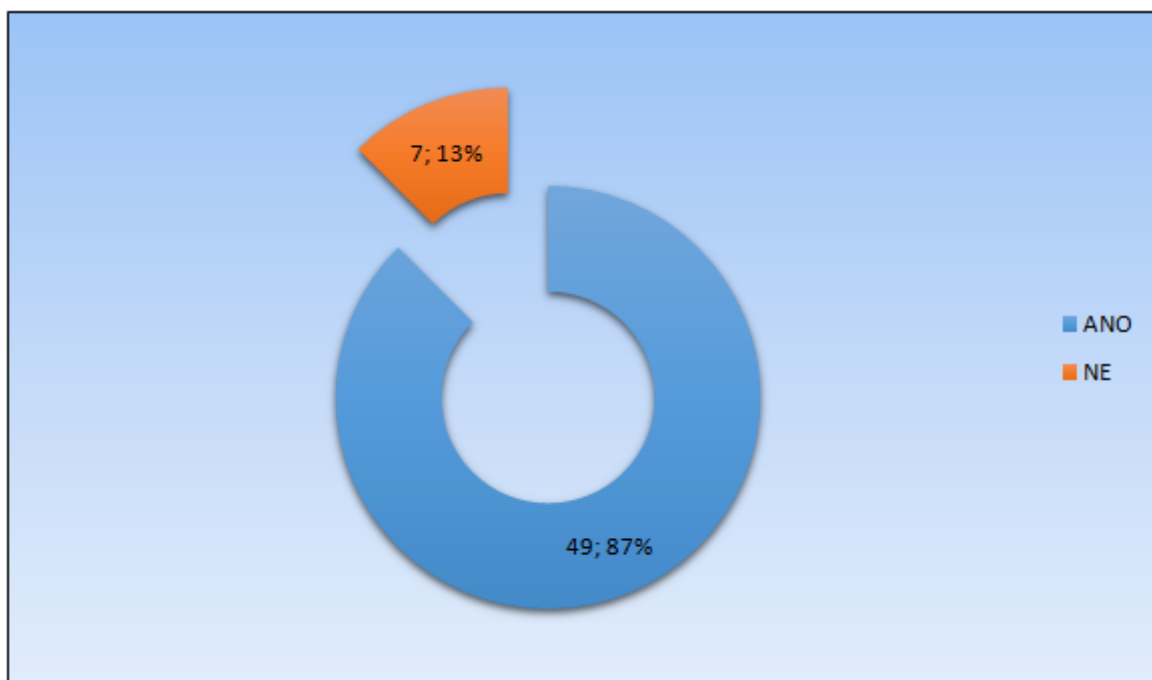
Vyhodnocení: Zeptali jsme se dětí, jestli se domnívají, že jejich klíčový vychovatel vykonává dobře svou práci. 78% (43) dětí odpovědělo, že se domnívají, že jejich klíčoví vychovatelé nedělají svou práci dobře. 22% (12) dětí si myslí, že jejich klíčoví vychovatelé dělají svou práci dobře.

Obrázek 23 Myslí si, že tvůj klíčový vychovatel vykonává dobře svoji práci?

Otázka č. 6: Víš o nějakých závislostech nebo zlozvycích vychovatelů?

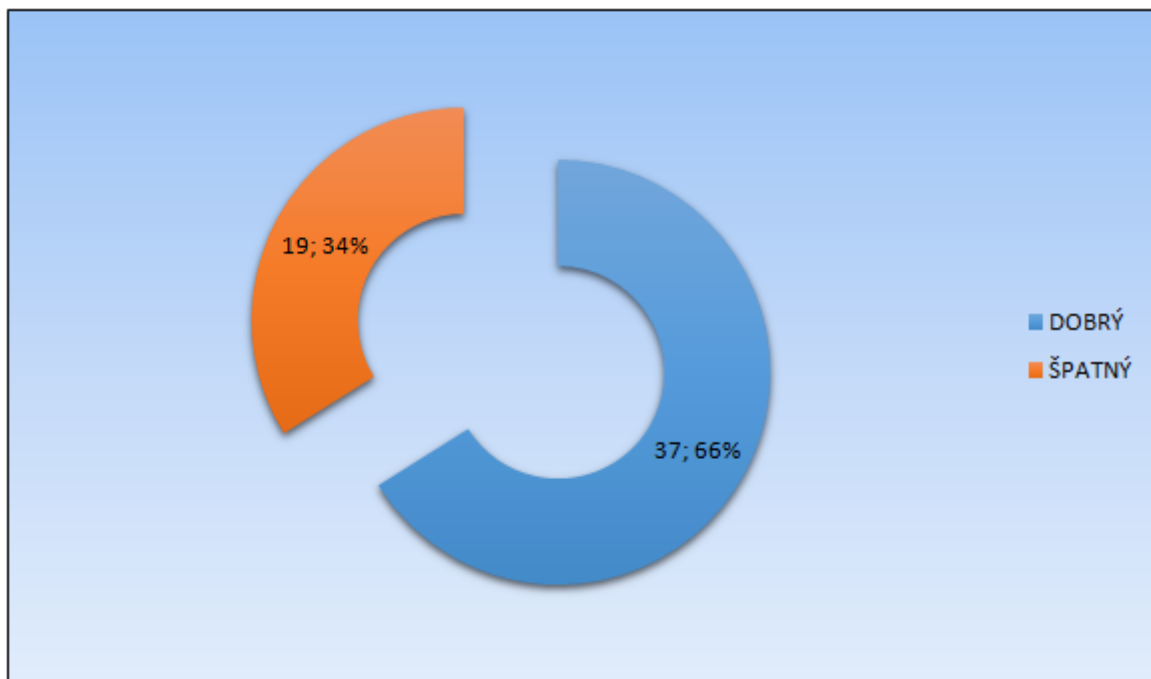
Vyhodnocení: V našem šetření jsme se zajímali i o to, zdali děti vědí o nějakých závislostech některého z vychovatelů. 87% (49) dětí odpovědělo, že ví. Zbýlých 13% (7) dětí si nebylo vědomo nějaké závislosti.

Obrázek 24 Víš o nějakých závislostech nebo zlozvycích vychovatelů?

Otázka č. 7: Jaký máš vťah se svým klíčovým vychovatelem?

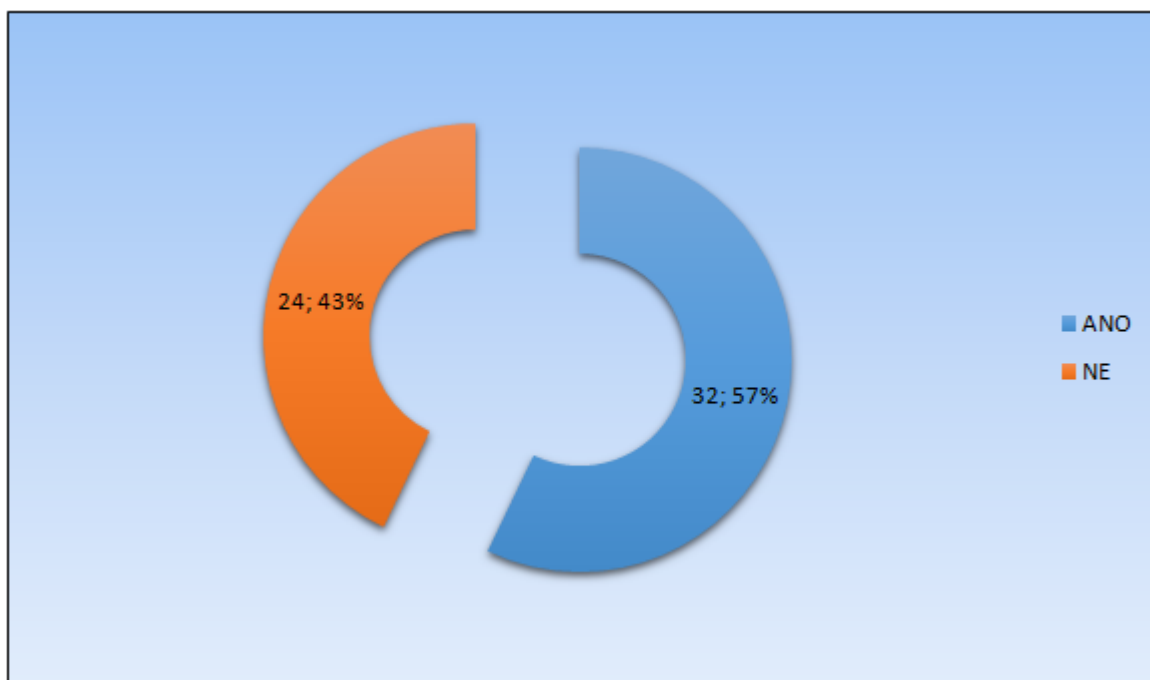
Vyhodnocení: Děti se vyjadřovaly k otázce, jaký mají vztah se svým klíčovým vychovatelem. 66% (37) dětí uvedlo, že vztah se svým klíčovým vychovatelem mají dobrý. Zbýlých 34% (19) dětí mají špatný vztah se svým klíčovým vychovatelem.

Obrázek 25 Jaký máš vztah se svým klíčovým vychovatelem?

Otázka č. 8: Věříš svému klíčovému vychovateli?

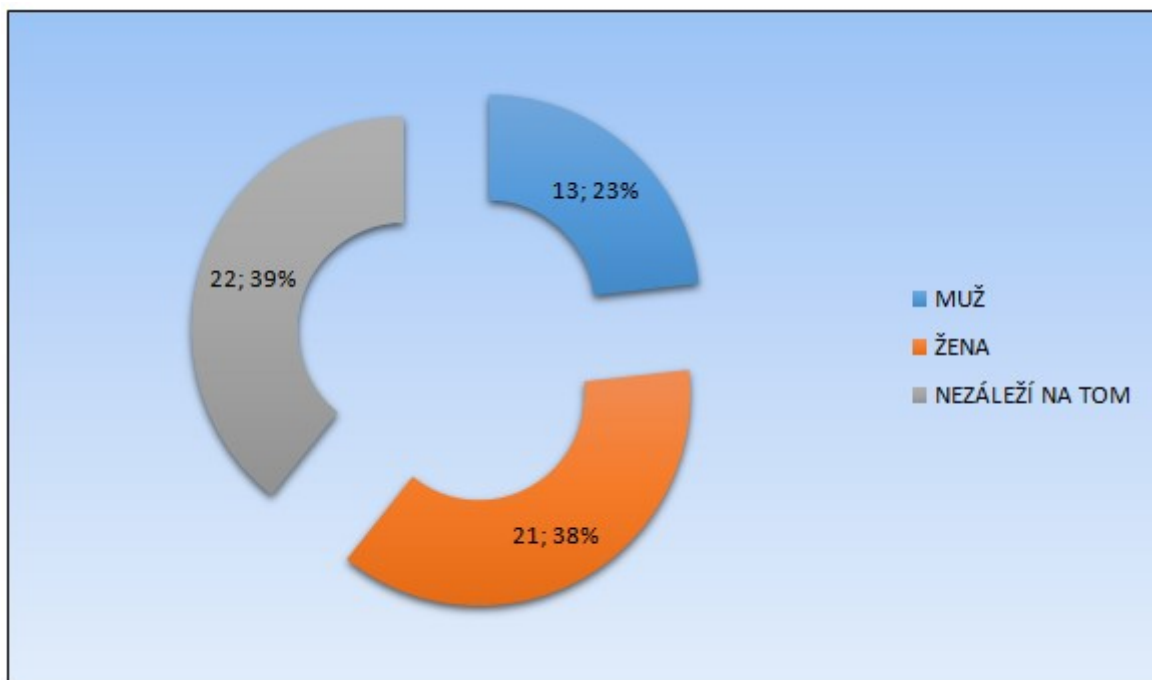
Vyhodnocení: Další otázku jsme věnovali důvěře v klíčové vychovatele dětí. 57% (32) dětí uvedlo, že věří svému klíčovému vychovateli. Zbýlých 43% (24) nevěří klíčovým vychovatelům.

Obrázek 26 Věříš svému klíčovému vychovateli?

Otázka č. 9: Máš raději, když je vychovatel muž nebo žena?

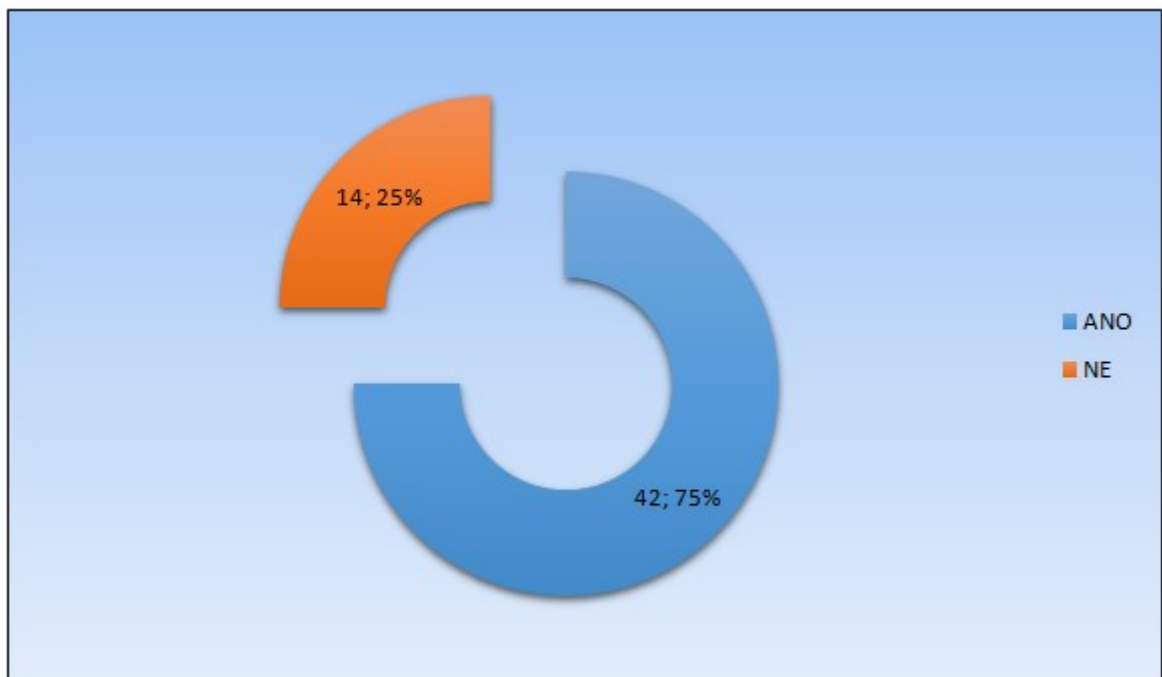
Vyhodnocení: Devátá otázka se ptala na generovou oblíbenost mezi dětmi. 39% (22) dětí uvedlo, že jim na tom vůbec nezáleží. 38% (21) dětí uvedlo, že jsou raději, když jsou jejich klíčoví vychovatelé ženy. Zbýlých 23% (13) dětí uvedlo, že jsou raději, když jejich klíčovými vychovateli jsou muži.

Obrázek 27 Máš raději, když je vychovatel muž nebo žena?

Otázka č. 10: Jsou vaši vychovatelé dostatečně kreativní (mají dobré nápady, kterými vás zaujmou)?

Vyhodnocení: Poslední otázka, kterou jsme v dotazníku položili, se týkala toho, jestli si děti myslí, že jsou jejich vychovatelé dostatečně kreativní. 75% (42) dětí tvrdí, že jejich vychovatelé jsou dostatečně kreativní. Zbýlých 25% (14) dětí není spokojeno s kreativitou svých vychovatelů.

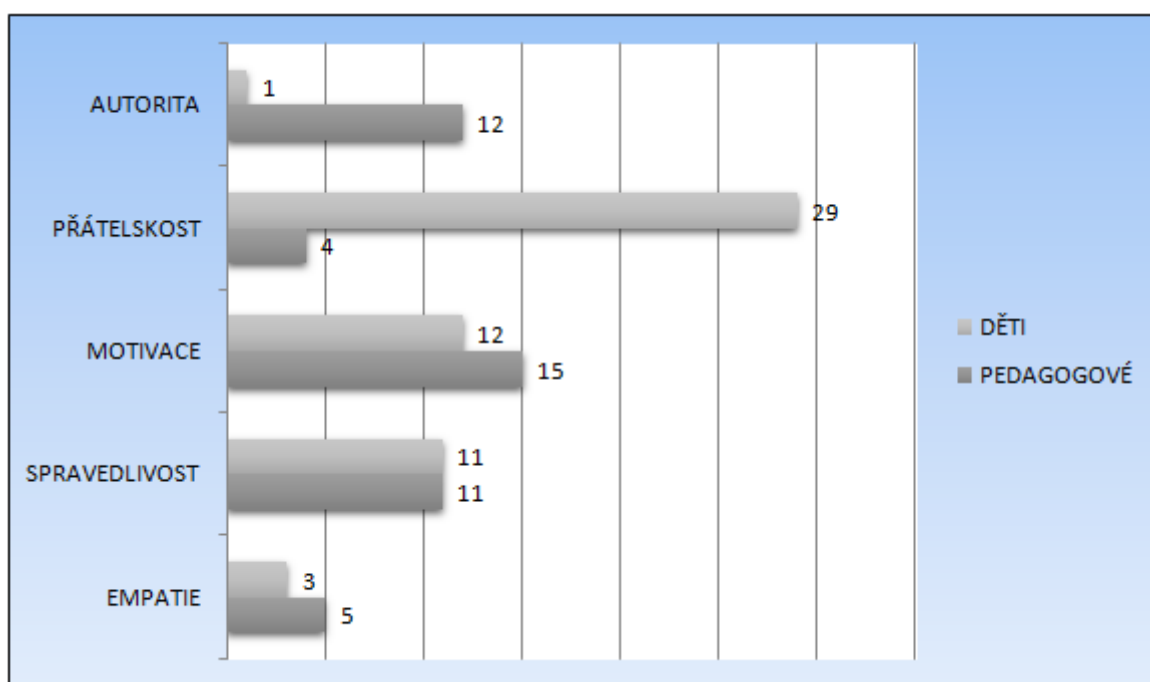

Obrázek 28 Jsou vaši vychovatelé dostatečně kreativní (mají dobré nápady, kterými vás zaujmou)?

5.3 Grafické znázornění výzkumných otázek

Následující kapitola se bude zabývat výsledky výzkumu. V této kapitole zodpovíme všechny výzkumné otázky. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 103 respondentů. Z toho 47 respondentů byli pedagogové (z toho bylo 26 žen) a 56 respondentů byli chlapci od 11 do 16 let.

Otázka č. 1: *Které charakterové vlastnosti jsou pro práci sociálního pedagoga nejdůležitější? Je to empatie, spravedlivost, motivace, přátelskost nebo autorita?*

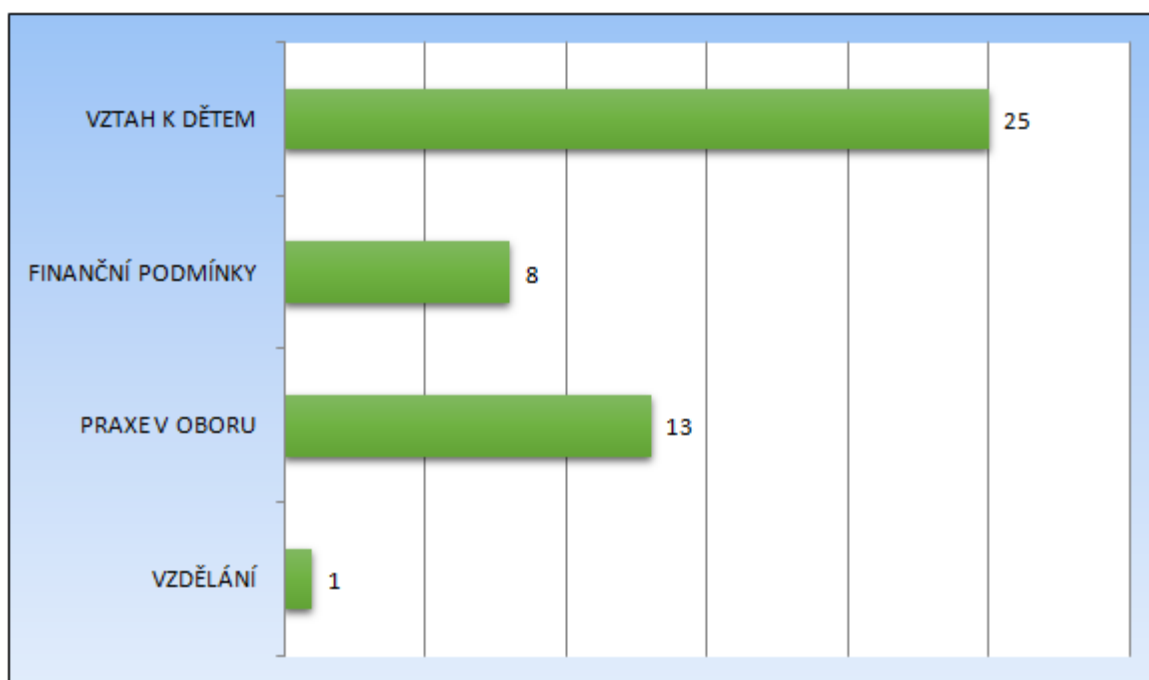

Obrázek 29 Grafické vyhodnocení odpovědí na otázku č. 1

Vyhodnocení: Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jaká charakterová vlastnost je nejdůležitější pro výkon práce sociálního pedagoga. Když jsme porovnali odpovědi jak od pedagogů, tak od dětí, zjistili jsme, že děti by nejraději měly pedagogy přátelské. Zajímavé je, že pouze čtyři pedagogové, zvolili přátelskost jako nejdůležitější vlastnost. Děti jako druhou nejčastější odpověď volily spravedlivost. Tuto odpověď zakroužkovalo 11 dětí. Stejný počet pedagogů, tedy jedenáct, zvolilo spravedlivost jako nejdůležitější charakterovou vlastnost sociálního pedagoga. Samotní pedagogové považují za nejdůležitější vlastnost pro výkon své profese motivaci, tuto možnost zakroužkovalo 15 pedagogů. Následující v pořadí označili autoritu, tu zakroužkovalo 12 pedagogů a třetí

v pořadí označili spravedlivost. Tu označilo 11 pedagogů. Přátelskost ale pedagogové považují za nejméně potřebnou vlastnost, jelikož ji označili pouze 2 pedagogové.

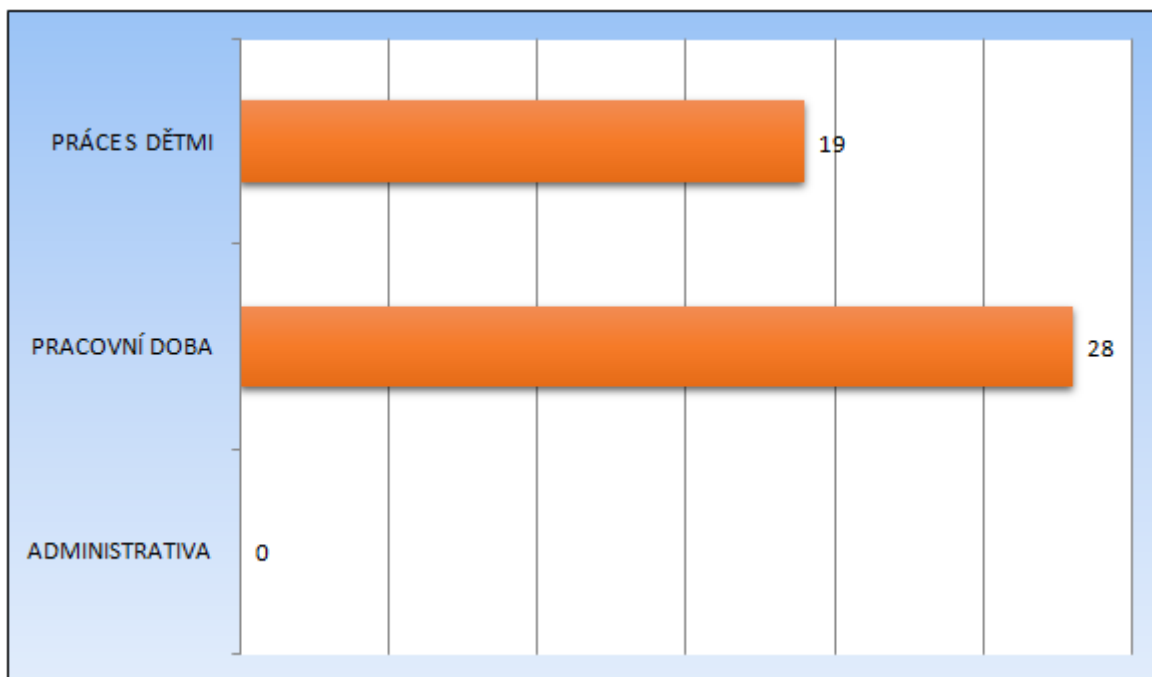
Otázka č. 2: *Pro úspěšný výkon pedagoga je nejdůležitější vzdělání, praxe v oboru, finanční podmínky nebo kladný vztah k dětem?*

Obrázek 30 Grafické vyhodnocení odpovědí na otázku č. 2

Vyhodnocení: Další otázkou jsme se ptali, co je nejdůležitější pro výkon pedagogické práce. Většina pedagogů si myslí, že nejdůležitější je mít vztah k dětem. Tuto odpověď označilo 25 respondentů. Druhou nejčastější odpovědí byla praxe v oboru. Tuto odpověď označilo 13 pedagogů. Je zajímavé, že vzdělání označil pouze jeden pedagog. Můžeme tedy konstatovat, že to co pedagogové nastudovali ve školách, považují za méně důležité, než vztah k dětem nebo praxi v oboru.

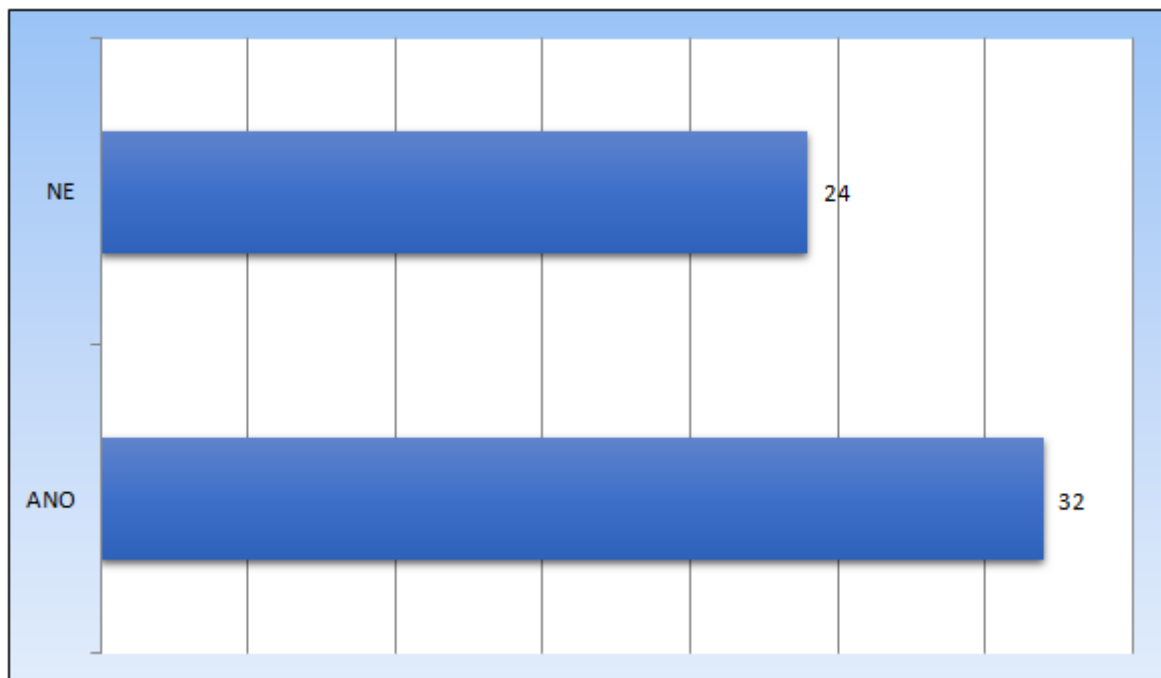
Otázka č. 3: *Pedagogům se nejvíce líbí na práci administrativa, pracovní doba nebo práce s dětmi?*

Obrázek 31 Grafické vyhodnocení odpovědí na otázku č. 3

Vyhodnocení: Ptali jsme se pedagogů na otázku, co se jim nejvíce líbí na jejich práci. Většina pedagogů tedy 28 odpovědělo, že to co se jim nejvíce líbí na jejich práci je pracovní doba. Dalších 19 pedagogů uvedlo, že se jim nejvíce líbí práce s dětmi. Zajímavostí je, že administrativu neoznačil ani jeden dotazovaný. Můžeme z toho vyvodit, že pracovní doba je něco, co se pedagogům líbí a naopak administrativa je něco, co se pedagogům nelíbí.

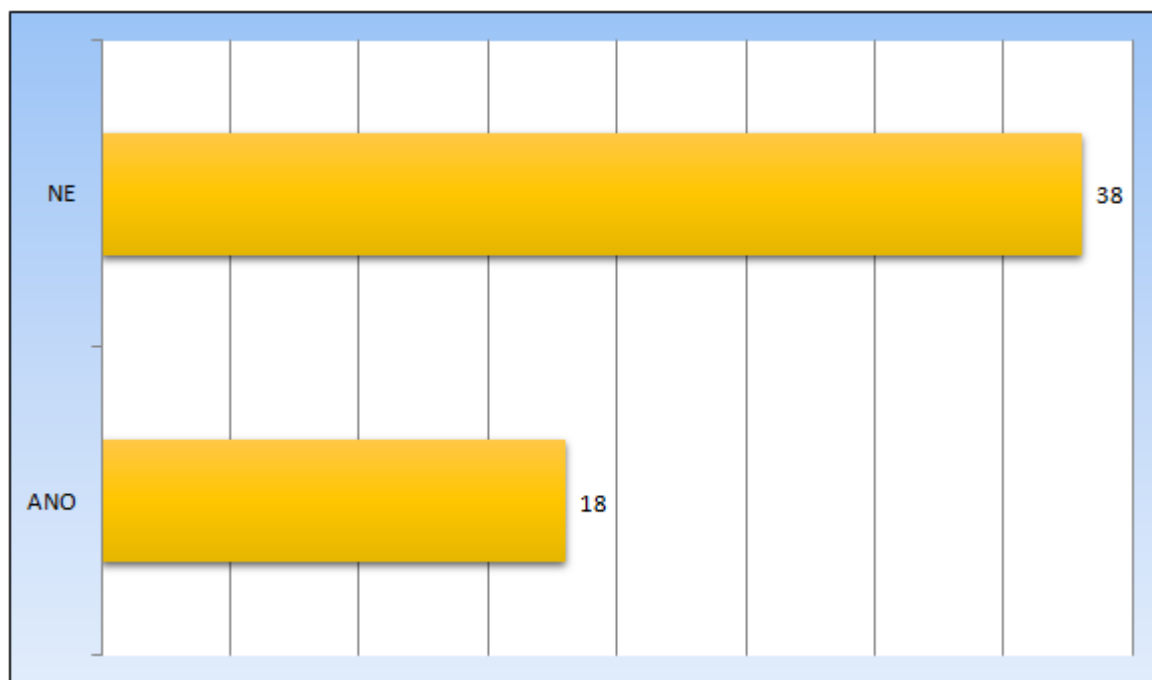
Otázka č. 4: *Věří žáci svým vychovatelům?*

Obrázek 32 Grafické vyhodnocení odpovědí na otázku č. 4

Vyhodnocení: Ptali jsme se dětí, jestli věří svým klíčovým vychovatelům. 32 dětí odpovědělo, že svým vychovatelům věří. 24 dětí tvrdí pravý opak.

Otázka č. 5: *Je pedagog pro žáky vzorem?*

Obrázek 33 Grafické vyhodnocení odpovědí na otázku č. 5

Vyhodnocení: Na položenou otázku, zdali děti považují pedagoga za svůj vzor, 38 dětí odpovědělo, že svého klíčového pedagoga za svůj vzor nepovažují.

5.4 Shrnutí výsledků výzkumu

Hlavní cílem výzkumu této bakalářské práce bylo zjistit, *jaké vlastnosti sociálního pedagoga jsou nejdůležitější jak z pohledu chlapců, tak z pohledu samotných vychovatelů.*

Byly také stanoveny tyto dílčí cíle:

- *zjistit, co je nejdůležitější pro výkon profese sociálního pedagoga, jako vychovatele,*
- *zjistit, co se nejvíc líbí sociálním pedagogům, jako vychovatelům na této práci,*
- *zjistit, kolik dětí věří svým klíčovým vychovatelům,*
- *zjistit, zdali je vychovatel pro své svěřence vzorem.*

K výsledkům této práce jsme došli pomocí dotazníkového šetření, které byly pomocí grafů vyhodnoceny. Celkový počet respondentů byl 103, z toho bylo 47 vychovatelů a 56 chlapců

ve věku 11 až 16 let. Osloveny byly čtyři výchovné ústavy Olomouckého kraje, v nichž jsou umístění chlapci s poruchami chování. Všem byla přislíbena anonymita. Pro lepší přehlednost a rychlejší orientaci jsme připravili jednoduché shrnutí všech otázek z dotazníku.

Otázky pro vychovatele:

- **Otázka č. 1. Jste muž nebo žena?** Na této pozici pracuje v těchto námi oslovených výchovných zařízeních **26 žen a 21 mužů**.
- **Otázka č. 2. Kolik je vám let?** Věk **20 až 30** let má na pozici vychovatele **8** respondentů. **30 až 40** let má je to **11** respondentů. **40 až 50** let má **16** respondentů. **Nad 50** let má **12** respondentů.
- **Otázka č. 3. Jak dlouho pracujete na pozici vychovatele?** Mezi **1 až 5** lety na této pozici pracuje **12** respondentů, mezi **6 až 15** lety **21** respondentů, **16 až 30** let **11** respondentů, **víc než 30** let **2** respondenti.
- **Otázka č. 4. Co je podle vás pro výkon profese vychovatele nejdůležitější?** **25** respondentů uvedlo **kladný vztah k dětem**, **13** respondentů **práce v oboru**, **8** respondentů **finanční podmínky** a **1** respondent uvedl **dosazené vzdělání**.
- **Otázka č. 5. Považujete za nutné se neustále vzdělávat?** **42** respondentů uvedlo, že ano, **5** nemá potřebu se stále vzdělávat.
- **Otázka č. 6. Měl by být vychovatel pro děti vzorem?** **46** respondentů si myslí, že ano, **1** že ne.
- **Otázka č. 7. Je pro vás důležité, co si o Vás děti myslí?** **32** respondentů si myslí, že ano, **15** že ne.
- **Otázka č. 8. Dovedete v zaměstnání potlačit svoje závislosti nebo zlozvyky?** **45** respondentů tvrdí, že ano, **2** že ne.
- **Otázka č. 9. Co se vám líbí na práci vychovatele?** **28** respondentů uvedlo, že **pracovní doba**, **19** se líbí **práce s dětmi** a nikomu se nelíbí **administrativa**.
- **Otázka č. 10. Co se vám nelíbí na práci vychovatele?** Všem a to **47** vychovatelů se nelíbí na jejich práci **administrativa**.
- **Otázka č. 11. Jakou vlastnost by vychovatel určitě měl mít (Jaký by vychovatel měl být)?** Nejdůležitější vlastnost je **spravedlnost**, to si myslí **15**

respondentů, na druhém místě je **autorita** s 12 respondenty, na třetím místě je **motivace** s 11 respondenty a na čtvrtém místě je **empatie** s 5 respondenty. **Přátelskost** skončila jen se 4 respondenty.

- **Otázka č. 12. Jakou vlastnost by vychovatel mít neměl?** Na prvním místě je **agrese** s 24 respondenty, druhé místo je **lenost** 13 respondentů, třetí místo jsou **jiné** a to 6 respondentů nevědělo, a **lhaní** jsou 4 respondenti.
- **Otázka č. 13. Myslíte si, že má vaše pedagogická práce smysl?** 34 respondentů tvrdí, že ano, 15 si myslí, že ne.
- **Otázka č. 14. Komunikujete se svými bývalými klienty po odchodu z Vašeho zařízení?** 29 jich uvedlo, že ne, 18 ano.
- **Otázka č. 15. Myslíte si, že jste dostatečně kreativní?** 32 respondentů uvedlo, že ano, 15 že ne.

Otázky pro děti:

- **Otázka č. 1. Jakou vlastnost by určitě vychovatel měl mít?** Na prvním místě je to **přátelskost** a to pro 29 dětí. Druhé místo patří **motivaci** a pro je 12 dětí, třetí místo je pro **spravedlnost** a to 11 dětí, **autoritu** upřednostňuje 1 dítě.
- **Otázka č. 2. Co nemáš rád na vychovatelích?** Na prvním místě je **hrubost** a to 23 dětí, druhé místo zaujímá **nespravedlnost** a to 22 dětí, **náladovost** nemá rádo 9 dětí a **neochotu** nemají rády 2 děti.
- **Otázka č. 3. Co máš nejvíc rád na vychovatelích?** Nejvíc dětí má rádo **spravedlnost** a to 36, na druhém místě je **chápavost** a to 12 dětí, třetí místo patří **pravdomluvnosti** a to 8.
- **Otázka č. 4. Je nebo byl pro tebe vychovatel vzorem?** Pro 38 dětí není nebo nebyl vychovatel vzorem, pro 18 vzorem je nebo byl.
- **Otázka č. 5. Myslíš si, že tvůj klíčový vychovatel vykonává dobře svoji práci?** 43 dětí si myslí, že ano, 12, že ne.
- **Otázka č. 6. Víte o nějakých zlozvycích nebo závislostech vychovatelů?** 49 dětí ví, 7 jich neví.

- **Otázka č. 7. Jaký máš vztah se svým klíčovým vychovatelem? Dobrý vztah má 37 dětí, špatný 19 dětí.**
- **Otázka č. 8. Věříš svému klíčovému vychovateli? 32 dětí mu věří, 24 nevěří.**
- **Otázka č. 9. Máš raději, když je vychovatel muž nebo žena? 22 jich uvedlo, že jim na tom nezáleží, 21 dětí uvedlo ženu a 13 dětí preferuje muže.**
- **Otázka č. 10. Jsou vaši vychovatelé dostatečně kreativní (mají dobré nápady, kterými Vás zaujmou)? 42 dětí uvedlo, že ano a 14 dětí uvedlo, že ne.**

5.5 Diskuse s doporučením pro praxi

V závěrečné diskuzi chceme poukázat na zajímavé výsledky výzkumu. Zaměříme se také na to, zdali děti a vychovatelé našli shodu v některých uvedených otázkách. Některé z otázek se v této diskusi pokusíme vysvětlit a doporučit možné řešení.

Výsledek námi provedeného výzkumu se lišil jak v názorech dětí, tak i v názorech pedagogů. Šetřením jsme došli k jednoznačnému výsledku, že respondenti mají na položené otázky zcela odlišné názory. Kde se např. dotazovaní neshodují, je přátelský vztah, který preferuje většina dětí. Naproti tomu vychovatelé upřednostňují motivaci. Motivace je jeden z nejdůležitějších prvků výchovy. Vychovatel dítě motivuje svou osobností a vede ho správným směrem pomocí pochvaly nebo pokáráním a tím se přímo podílí na výchově. Musí si dávat pozor na přípustné hranice svého chování, aby dítě nebralo přílišné chválení jako slabost vychovatele. Je nutné, aby byl vždy dodržován patřičný odstup ve smyslu respektu dítě, versus vychovatel. Pedagog by neměl připustit, že je při samotném procesu výchovy zranitelný. Děti často dávají najevo, že by rády udržovaly přátelský vztah, který jim ve většině případů chybí z domova. Tady by měl být vychovatel na pozoru, aby jeho přátelského vztahu lehce nezneužily, a musí si udržovat profesionální přístup, kde ovšem jedná s dítětem citlivě, ale trvá na respektu. Vychovatelé, kteří dávají svůj přátelský vztah příliš najevo, začnou být dětmi velmi brzy využíváni a v jejich očích se stávají slabými. Vychovatel pokud možno, musí každou vzniklou situaci vyhodnotit tak, aby rozhodl spravedlivě, dítě necítilo křivdu a nedostalo se tak do nekomfortní situace.

Jedna z nejdůležitějších vlastností vychovatelů je kladný vztah k dětem a většina respondentů se na tomto tvrzení shodla. Praxe v oboru je pro některé respondenty důležitější,

než vztah k dětem, pro někoho jsou zajímavé finanční podmínky. Nejméně respondentů považuje za důležité vzdělání, ale potřebu se neustále vzdělávat většinou mají.

Další zajímavou otázkou bylo, zdali děti věří svému klíčovému vychovateli. Výsledek nám ukázal, že důvěra dětí ke svým vychovatelům není jednoznačná. Navrhujeme, aby se každý vychovatel nad tímto výsledkem zamyslel a důvěru, která je v této profesi velmi důležitá, snažil se u dětí získat. Je třeba s nimi na toto téma vést diskuzi a je velmi dobré mít vzájemnou zpětnou vazbu.

Posledním srovnáním, které v závěru této diskuse uvedeme, zdali vychovatelé jsou přesvědčeni, že jejich pedagogické metody jsou správné a považují za důležité, aby děti přijímaly jejich názory a metody práce, kde se snaží nahradit často nefungující rodinu a rodinné vztahy mezi dítětem rodiči. Z pohledu dětí jsou výsledky opačného charakteru a větší polovina nevidí ve svém vychovateli vzor, což u vychovatele, který to považuje za důležité, je jistou komplikací v jeho úspěšné práci s dětmi. Menší část dětí vidí ve svém vychovateli vzor a v těchto případech dle našeho názoru má vychovatel svou práci jednodušší a dosahuje daleko lepších výchovných výsledků.

ZÁVĚR

Tato bakalářské práce se zabývá osobností sociálního pedagoga jako vychovatele a jeho působení ve výchovném ústavu. Dle mého názoru je osobnost vychovatele při výkonu této práce velmi důležitá, obtížně nahraditelná. Naše společnost, která se neustále dynamicky mění a vyvíjí, nese následky těchto změn v chování jak dospělých, tak zejména i dětí. Každá doba si s sebou nese pozitiva, ale i negativa, která se promítají i v tak důležité oblasti, jako je výchova. V dnešní době plné násilí a sociální nestability, práce sociálního pedagoga nabývá na větším významu a potřebě tuto profesi dál rozvíjet. Každé druhé manželství se rozpadá a tím dochází k rozvracení rodin s dětmi. Tyto děti často končí na ulici s klíčem na krku a nevědí, jak se neodklánět od standardních norem společnosti. Otevírají se jim dveře k násilí, brutalitě, sexu, drogám a takové děti většinou končí v našich zařízeních. Dobře fungující společnost potřebuje plně funkční rodinu, která zajistí výchovu svých dětí. Stát se v tomto případě stává pouhou institucí, která se snaží napravit chyby způsobené rozpadem rodiny. Sociální pedagog je prodlouženou rukou státu a jsou na něj kladeny vysoké nároky jak na jeho dokonalost, tak na odbornou způsobilost. Závěrem bychom mohli konstatovat, že vychovatel jako sociální pedagog je ve společnosti významná pozice, kterou lze velmi obtížně nahradit.

V praxi se klade důraz na splnění zákonem splněných požadavků na profesi vychovatele a jiných profesí, avšak osobnostní předpoklady jsou velice důležité. Je to např. psychická odolnost, motivace k práci apod. Pro konkrétní zařízení je to jakýsi vhled do pracovníků, dětí a je tu možnost zlepšit práci, přístup k dětem, atmosféru v zařízeních apod.

Závěrem bychom mohli konstatovat, že vychovatel, jako sociální pedagog je ve společnosti významná pozice, kterou lze velmi obtížně nahradit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Zlatica. 2005. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, vydavateľství STIMUL. ISBN 978-80-969-440-3.

Bakošová, Zlatica. 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky edukačné, sociálne aspekty*. Bratislava: NOI. ISBN 978-80-970675-0-2.

BALVÍN, Jaroslav. 2015. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter*. Praha: Radix, spol. s r.o., 2015. ISBN 978-80-87573-13-6.

BENDL, Stanislav. 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

HAYES, Nicky. 2013. *Základy sociální psychologie*. Přeložil Irena ŠTĚPANÍKOVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0534-0.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál.
ISBN 978-80-7367-473-1.

CHRÁSKA, Miroslav. 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4713-694.

JEDLIČKA, Richard. 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.

JEDLIČKA, Richard. 2017. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0096-5.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 807315-004-2.

KRAUS, Blahoslav. 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2009. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.

Sborník příspěvků z I. mezinárodní konference uskutečněné ve spolupráci s Pedagogickou fakultou MU v Brně na téma Sociální pedagogika jako vědecká a společensky užité disciplína. 2000. Brno: Institut mezioborových studií. ISBN 80-902936-0-3.

Škoviera, Albín. 2006. 10 dilém náhradnej výchovy. Bratislava. ISBN 80-88929-81-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. 2010. *Psychologie osobnosti*. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-1832-6.

Legislativní dokumenty

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zřízeních ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 563/2006 Sb., o pedagogických pracovnících.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	A jiné
apod.	A podobně
atd.	A tak dále
č.	Číslo
DD	Dětský domov
DDŠ	Dětský domov se školou
MŠMT	Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže
např.	Například
OSPOD	Orgán sociální a právní ochrany dětí
popř.	Popřípadě
s.	Strana
Sb.	Sbírka
Tj.	To je
Tzv.	Tak zvaný

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Rodina, z níž pochází děti (Jedlička a kol., str. 400).....	31
Obrázek 2 Důvody umístění do školského výchovného zařízení – v procentech (Jedlička a kol., s. 400)	32
Obrázek 3 Dětský domov se školou Veselíčko – vlastní zdroj.....	34
Obrázek 4 Pohlaví pedagogů	39
Obrázek 5 Věk pedagogů.....	40
Obrázek 6 Jak dlouho pedagogové pracují na pozici pedagoga	41
Obrázek 7 Co je nejdůležitější pro výkon profese sociálního pedagoga.	42
Obrázek 8 Nutnost vzdělávání pedagogů	43
Obrázek 9 Má být pedagog vzorem?	44
Obrázek 10 Je důležité vědět, co si o vás děti myslí?.....	45
Obrázek 11 Dovedete v práci potlačit svoje závislosti nebo zlozvyky?.....	46
Obrázek 12 Co se vám líbí na práci vychovatele?	47
Obrázek 13 Co se vám nelíbí na práci vychovatele?	48
Obrázek 14 Jakou vlastnost by vychovatel měl určitě mít? (Jaký by vychovatel měl být?)49	
Obrázek 15 Jakou vlastnost by vychovatel neměl mít?	50
Obrázek 16 Myslíte si, že vaše pedagogická práce má smysl?	51
Obrázek 17 Komunikujete se svými bývalými klienty po odchodu z vašeho zařízení?.....	52
Obrázek 18 Myslíte si, že jste dostatečně kreativní?	53
Obrázek 19 Jakou vlastnost by vychovatel měl určitě mít?.....	54
Obrázek 20 Co nemáš rád na vychovatelích?	55
Obrázek 21 Co máš nejvíce rád na vychovatelích?	56
Obrázek 22 Je nebo byl pro tebe vychovatel vzorem?	57
Obrázek 23 Myslíš si, že tvůj klíčový vychovatel vykonává dobře svoji práci?.....	58
Obrázek 24 Víš o nějakých závislostech nebo zlozvycích vychovatelů?.....	59
Obrázek 25 Jaký máš vztah se svým klíčovým vychovatelem?	60
Obrázek 26 Věříš svému klíčovému vychovateli?	61
Obrázek 27 Máš raději, když je vychovatel muž nebo žena?.....	62
Obrázek 28 Jsou vaši vychovatelé dostatečně kreativní (mají dobré nápady, kterými vás zaujmou)?.....	63
Obrázek 29 Grafické vyhodnocení odpovědí na otázku č. 1	64
Obrázek 30 Grafické vyhodnocení odpovědí na otázku č. 2	65
Obrázek 31 Grafické vyhodnocení odpovědí na otázku č. 3	66
Obrázek 32 Grafické vyhodnocení odpovědí na otázku č. 4	67

Obrázek 33 Grafické vyhodnocení odpovědí na otázku č. 568

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 str. 16 <i>Péče versus výchova</i> (Škoviera, 2006, s. 16).....	27
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rešerše použité literatury

Příloha P II: Vymezení klíčových pojmů

Příloha P III: Dotazník pro vychovatele

Příloha P IV: Dotazník pro děti

PŘÍLOHA PI: REŠERŠE POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Zlatica. 2005. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, vydavateľství STIMUL. ISBN 978-80-969-440-3.

Slovenská průkopnice sociální pedagogiky Zlatica Bakošová napsala tuto knihu jako vysokoškolskou učebnici, která je vhodná nejen pro studenty sociální pedagogiky, ale i pro studenty sociální práce. Sociální pedagogika je zde popsána jak prakticky, tak i teoreticky. Cílem knihy je upozornit na důležité poslání sociální pedagogiky.

Bakošová, Zlatica. 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky edukačné, sociálne aspekty*. Bratislava: NOI. ISBN 978-80-970675-0-2.

Zlatica Bakošová ve své monografii, která je určena pedagogům, studentům sociální pedagogiky, sociální práce, andragogům, léčebným a speciálním pedagogům, řešící problémy dětí a mládeže, rodičů a učitelů. Tyto problémy pocházejí z výchovy, sociálních vztahů a z komunikace. V této monografii najdeme návod, jak se správně v těchto problémech zorientovat.

BALVÍN, Jaroslav. 2015. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter*. Praha: Radix, spol. s r.o., 2015. ISBN 978-80-87573-13-6.

V této publikaci jsou představeny dvě významné osobnosti sociální pedagogiky Přemysl Pitter a Miroslav Dědič. Jejich činnost spolu souvisí a je spojena hlavně s výchovou a vzděláváním dětí jiných národností. Přínos této publikace je jak teoretický, tak praktický a zaměřuje se hlavně na sociální pedagogiku.

BENDL, Stanislav. 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

Tuto knihu napsanou jako vysokoškolskou učebnici ocení nejen studenti vychovatelských oborů, ale i čtenáři pracující, jako vychovatelé, kteří hledají podpůrný zdroj k jejich profesi. Z knihy můžeme načerpat znalosti z oborů sociální pedagogika, speciální pedagogiky, pedagogika volného času, multikulturní výchova i filozofie výchovy.

HAYES, Nicky. 2013. *Základy sociální psychologie*. Přeložil Irena ŠTĚPANÍKOVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0534-0.

Tato publikace britské psycholožky nás stručně uvede do základů psychologie a nenásilnou formou nám budou vysvětleny základní psychologické pojmy. Přehledná, čtivá a systematicky napsaná učebnice bude dobrým průvodcem každého studenta kterékoli vysoké školy.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-473-1.

Tato kniha je určena studentům se zaměřením na pedagogiku a sociální pedagogiku a také na ostatní příbuzné obory středních a vysokých škol. Autoři se v ní zabývají zhodnocením volnočasových aktivit dětí a mládeže a charakterizuje dnešní využívání volného času, s pohledem do budoucnosti, Zabývají se specifickými institucemi, se zaměřením na volný čas dětí mládeže.

CHRÁSKA, Miroslav. 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4713-694.

Tato publikace nás zaujme velmi srozumitelným výkladem a je vhodná pro každého vysokoškolského studenta pedagogického zaměření. Zabývá se metodami sběru dat, jak často používanými, tak i méně častými. Jeho pozornost je zaměřena také na zdroje pedagogického výzkumu a poukazuje na kvantitativní přístup a jeho slabé a silné stránky.

JEDLIČKA, Richard. 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.

Renomovaní čeští autoři a jejich kolektiv se v této monografii zabývají problematikou výchovy, problémy spojené s rizikovým chováním a s obtížnými životními situacemi, jež nelze zvládat. Dále jsou zaměřeni na prevenci, bránící patologickým jevům. Tato publikace je určena pedagogům a psychologům, ale také studentům pedagogiky a psychologie vysokých škol.

JEDLIČKA, Richard. 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.

Tato publikace je velmi poutavým a čtivým dílem Richarda Jedličky a může být brána, jako učebnice, ale i jako kniha, kterou si mohou přečíst jak studenti, vychovatelé, učitelé, tak i rodiče. Srozumitelně zde charakterizuje emoční problémy a jejich příčiny i jak jsou vnímány duševní poruchy. Případové studie nás seznámí, jak nejlépe vyřešit výchovné potíže, ale i s následky toho, když se dětem a mládeži, kteří se ocitli v krizi, nedostalo potřebné podpory.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 807315-004-2.

Tato publikace se zabývá obsahem sociální pedagogiky a tím, jak je postavena ve struktuře mezi vědními disciplínami. Dál se také zabývá rodinou, jako výchovným a socializačním činitelem a neméně důležité téma je prostředí, které ovlivňuje, jak jedince, tak celou společnost. Kniha je učebnicového typu a je zdrojem informací hlavně pro studenty sociální pedagogiky.

KRAUS, Blahoslav. 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.

Tato publikace se zabývá historickými, ale i současnými osobnostmi naší i zahraniční sociální pedagogiky. Je určena hlavně studentům sociální pedagogiky, kteří se zorientují nejen v základních pojmech, ale také v metodologických východiscích sociální pedagogiky a zejména také v sociální pedagogice v praxi.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.

Tato publikace je sice určena pro obor sociální práce, ale sociální pedagogika si zde najde spoustu cenných informací, které mohou být využity i pro její studium. **Sociální práce s rizikovou mládeží** je například jedna z kapitol, která se váže také k sociální pedagogice a tady je zřejmé, jak je sociální práce se sociální pedagogikou provázána.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2009. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.

Tato odborná publikace obsahuje různé druhy pedagogických termínů, reálií, hesel, které jsou abecedně seřazeny. Každý z nich je vysvětlen a doplněn o cenné údaje, jak bibliografické, tak i jiné zdroje.

Sborník příspěvků z I. mezinárodní konference uskutečněné ve spolupráci s Pedagogickou fakultou MU v Brně na téma Sociální pedagogika jako vědecká a společensky užitečná disciplína. 2000. Brno: Institut mezinárodních studií. ISBN 80-902936-0-3.

Autor se v tomto díle věnuje stručnému nárysu sociální pedagogiky v kontextu s pedagogickou disciplínou. Myšlenky sociální pedagogiky, předmět, který je zkoumáním sociální pedagogiky, aktuální témata a vlivné proudy, o těchto cílech je pojednáváno v textu. Kniha se také zabývá významnými osobnostmi sociální pedagogiky a velká pozornost je zaměřena na prostředí a funkcionální výchovu.

Škoviera, Albín. 2006. *10 dilém náhradnej výchovy*. Bratislava. ISBN 80-88929-81-4.

Autor knihy se zabývá možnostmi náhradní výchovy, současnými problémy rodiny a smyslem a důležitostí výchovné instituce. Najdeme zde vysvětlení různých pojmů, týkající se všeobecně výchovy. Podrobně zde popisuje vychovatelskou profesi, jak je na ni nahlíženo z jiného úhlu pohledu.

VÁGNEROVÁ, Marie. 2010. *Psychologie osobnosti*. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-1832-6.

Autorka v knize, kterou věnovala svojí přítelkyni Keši, vymezí z pohledu psychologického pojem osobnosti a vymezí termíny, které proloží příklady z praxe, což nám zjednoduší problém pochopit. V běžném životě mohou být tyto ukázky využity.

PŘÍLOHA P II: VYMEZENÍ KLÍČOVÝCH POJMŮ

Sociální pedagogika

Je to pedagogická disciplína, zabývající se různými druhy problémů, které mají vliv na výchovné působení rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže, ale také dospělých. K těmto problémům řadíme hlavně dysfunkci rodiny, náhradní rodinnou výchovu, zneužívání, týrání a zanedbávání dětí, agresivitu a delikvenci mládeže, závislost na návykových látkách, dětskou pornografii a prostituci, respektování práv dětí, nápravu osob trestaných aj. Protože sociální patologie a kriminalita mládeže má v naší společnosti vzrůstající tendenci, úloha sociální pedagogiky je významná. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 269)

Kraus vymezil sociální pedagogiku, jako hledání způsobů ovlivňování zejména dětí a mládeže, aby se naučili porozumět, řešit a vyrovnávat se s životními situacemi a s problémy nejen svými, ale i s problémy ostatních, včetně problémů celospolečenských a zabránili tím patologickému chování a vytvořili soulad mezi potřebami společnosti, ale i jednotlivce. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 10)

Sociální pedagogika je pedagogická disciplína, která se zabývá zvládáním životních situací lidí, všech věkových skupin. Jeden z jejich hlavních cílů je pomáhat začleňovat jedince, kteří se ocitnou na hraně zákona, zpět do normálního života.

Výchova

Výchova je celoživotní záležitost týkající se všech lidí. Je to intenzivně se vyvíjející socializační proces, zahrnující všechny činnosti, ať řízených nebo vědomých činností, utvářející člověka pro život v dané společnosti. Je to důležitá schopnost použít to, co se člověk naučil v běžném životě. Výsledkem je zvládání každodenní životní reality a přenesení poznatků a dovedností do jednání. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 56).

Bakošová ve své publikaci uvádí, že *výchova je složitý společenský proces, ve kterém se uskutečňuje vztah (interakce vychovávající a vychovávaný).* (2005, s. 46)

Dle Jedličky (2017) v současné pedagogické a psychologické literatuře převažuje demokratická výchova. Nad trestáním a odměňováním převládá vysvětlování, vzor učitelů a rodičů, jejich vlastní autorita a důraz na podporu dítěte. Respekt vychovatele k osobnosti dítěte je základní zásadou jeho individuálních potřeb, ale také splnění požadavku k ukázněnosti a sebereflexi. Není to však důsledek toho, že by se dítě bálo trestů

a výhrůžek nebo očekávalo dárky za poslušnost, je výsledek toho, že má dítě dobrý pocit ze sebe samého, protože se chová jako ti, jež má rádo a vidí v nich přirozený vzor. Je to nejnáročnější socializační působení. *Vyžaduje totiž zralou (vnitřně integrovanou) a zkázněnou osobnost vychovatele.* Je to vysvětlení toho, že takovou výchovu vidáme málo v každodenní praxi, ale často o ní čteme v učebnicích. Bohužel se to netýká jen dnešní rodiny, ale i velké části školního a institucionálního prostředí. (Jedlička, 2017 s. 10)

Výchovou rozumíme záměrné působení na jedince, k dosažení stanoveného cíle. Vždy bychom měli směřovat k takovým cílům, které budou v souladu s celospolečenskými normami.

Vychovatel

U vychovatelů není vhodné pasivní jednání, kdy vychovatel v dětském domově není schopen prosadit své požadavky, je slabý, má nízkou autoritu, jeho styl výchovy je spíše liberální – děti si můžou dělat, co chtějí. Tento typ vychovatelů nebývá zrovna oblíbený, v některých případech mívají kázeňské potíže a často bývají ve své profesi nespokojeni až nešťastni. Zároveň není vhodný příliš autoritativní až agresivní přístup k dětem. Dětem je poskytnuto málo osobní svobody, nemají možnost pro vlastní rozhodování. Je na ně pokládáno neúměrné kvantum požadavků. V úvahu nejsou brány názory ani úvahy dětí, v případě odlišného názoru jsou děti trestány. Tento přístup vychovatele naprosto odporuje základním principům výchovy. Účinné způsoby jednání vychovatele považujeme takové, kdy vychovatel klade na děti přiměřené požadavky, respektuje jejich názor, povídá si s dítětem a dává mu prostor, aby vyjádřil své názory, nápady i přání. Pokud má dítě odlišný názor, není za něj trestáno. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 134)

Dle zákona č.563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, je vychovatel pedagogickým pracovníkem, vykonávajícím přímou pedagogickou práci. Pro výkon práce vychovatele je hlavním předpokladem plná kompetence činit právní úkony, být bezúhonný, zdravotně způsobilý, odborně kvalifikovaný a musí ovládat český jazyk. (Bendl, 2015, s. 14)

V Pedagogickém slovníku se uvádí, že *pedagogický pracovník působící ve školách a školských zařízeních ústavní a ochranné výchovy a v oblasti výchovy mimo vyučování.* (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 346)

Dle Bakošové (2005, s. 46) je výchova *složitý společenský proces, ve kterém se uskutečňuje vztah (interakce) vychovávající a vychovávaný.*

Vychovatel je také rodič nebo učitel. Je to z mého pohledu také ten, kdo nám ukazuje, jakým směrem se dát, ať už dobrým, či špatným. Záleží na každém z nás, zdali budeme přemýšlet o správnosti vedení nebo se necháme bezmyšlenkovitě ovládat.

Osobnost

Vágnerová (2010, s. 13) výstižně popisuje osobnost jako fungující celek, skládající se vzájemným propojením tělesných a psychických znaků, projevující se reakcemi na nejrůznější impulsy a stavy, které na sebe budou vzájemně působit. Osobnost je utvářena jak vnějšími, tak vnitřními faktory. Genetika a dědičnost je tvořena základem osobnosti. Na osobnost má vliv také prostředí, související s kulturou. Sigmund Freud jako první popsal ucelený názor na osobnost psychoanalýzou, která je dodnes inspirací dalším teoriím.

Hovorové pojetí popisuje osobnost, jako významného, široce uznávaného člověka, který má jiné vlastnosti, než ostatní lidé. Z hlediska psychologického je osobnost *každý člověk s jedinečnou strukturou svých psychologických vlastností a dispozic.* Vnitřní determinanty chování a prožívání jsou souhrnem psychických vlastností, stavů a procesů, na které je kladen důraz. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 184)

Osobnost člověka by se měla odrážet v každé životní situaci, kterou prožívá. Měla by být vnímána svým okolím, které by ji mělo za osobnost považovat. Osobnosti mají jednoduše řečeno různý charakter, záleží však na tom, jak ona vnímá sebe sama a také, jak ji vnímají ostatní.

Sociální pedagog

Bakošová ve své publikaci uvádí, že sociální pedagog působící v sociálně - výchovné oblasti, je odborník jak na vzdělávání, převýchovu, poradenství, prevenci dětí, mládeže a dospělých a intervenci, tak na oblast vzdělávání a na oblast výzkumu sociálních věd. Protože se ve společnosti velmi rozšiřují sociálně-patologické jevy, ohrožené děti a mládež, jimž chybí vychovanost, komunikace, sociabilita, které paří k normálnímu životu, nás přesvědčují o důležitosti této profese. S tímto posláním jsou spojené funkce, které mají pomoci upravit vztahy, frustraci, deficity, ale i cíle člověka spojené s kulturou.

(Bakošková, 2011, s. 37)

Hlavními funkcemi sociálního pedagoga jsou dvě oblasti, které mají charakter rozvojový a integrační. Je-li prvotní funkce rozvojová, pak se jedná o nutnost zajistit správný směr stylu života a smysluplného naplňování volnočasových aktivit žádoucím rozvojem osobnosti, což je zahrnuto v momentu prevence. Je to celopopulační problém, postihující hlavně děti a mládež.

Funkce integrační se týká těch osob, u kterých je vyžadována odborná pomoc a podpora. Překážkou pro okolí se stávají ty osoby, které se v důsledku sociálního nebo psychosociálního ohrožení dostávají do krizových situací. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 34)

Sociální pedagog by měl být odborník, uplatnitelný v každé oblasti pomáhajících profesí. Je to odborník, ale zároveň člověk, pro kterého je jeho profese zároveň životním posláním.

Pedagog

Pod pojmem pedagog si můžeme představit spoustu významů. Ve své podstatě to může být každý, kdo se podílí na výchově a vzdělání a nemusí to být specialista. Jako příklad je možné uvést i rodiče. Vychovatelé jsou profesionální pedagogové, k nimž také patří učitel a učitelka a spolu s instruktory také ti, kteří se na výchově podílejí přímo či nepřímo. Pedagog jako odborník se pohybuje ve vědách pedagogických. Tento pracovník je legislativně podloženou kategorií v zákoně 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Podle tohoto zákona je pedagogický pracovník ten, který se přímo podílí na pedagogické činnosti (Bendl a kolektiv, 2015, s. 33)

Pedagog působí v různých oblastech vzdělávání a měl by být odborníkem jak v oblasti praktické, tak i teoretické. Jeho osobnostní a charakterové předpoklady k vykonávání této nelehké profese by měl umět využít v každé situaci.

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK PRO VYCHOVATELE

Vážení kolegové a děti,

jmenuji se Jana Tománková a jsem studentkou 3. ročníku sociální pedagogiky na UTB ve Zlíně. Téma mojí bakalářské práce je Vychovatelská osobnost sociálního pedagoga a jeho uplatnění ve výchovném ústavu. Velmi Vás prosím o spolupráci a posílám Vám dotazníky, jak pro vychovatele, tak pro chlapce, kteří s ním budou potřebovat pomoci. Vyplnění je jednoduché a nezabere Vám mnoho času, prosím Vás tedy o jeho vyplnění. Anonymita je samozřejmostí.

S přátelským pozdravem,

Jana Tománková

Otázky pro vychovatele:

- 1) Jste muž/žena?
- 2) Kolik je Vám let?.....
- 3) Jak dlouho pracujete na pozici vychovatele?
.....
- 4) Co je podle vás pro výkon profese vychovatele nejdůležitější?
 - a) Dosažené vzdělání (druh vystudovaného oboru)
 - b) Praxe v oboru
 - c) Finanční podmínky jednotlivého ústavu
 - d) Kladný vztah k dětem
- 5) Považujete za nutné se neustále vzdělávat?
 - a) Ano
 - b) Ne
- 6) Měl by být vychovatel pro děti vzorem?
 - a) Ano
 - b) Ne

- 7) Je pro vás důležité, co si o vás děti myslí?
a) Ano
b) Ne
- 8) Dovedete v zaměstnání potlačit svoje závislosti a zlozvyky?
a) Ano
b) Ne
- 9) Co se Vám líbí na práci vychovatele?
a) Práce s dětmi
b) Pracovní doba
c) Administrativa
- 10) Co se Vám nelíbí na práci vychovatele?
a) Práce s dětmi
b) Pracovní doba
c) Administrativa
- 11) Jakou vlastnost by vychovatel měl určitě mít (seřaď podle důležitosti, 1-5 podle důležitosti, 1 nejdůležitější)
a) Empatický
b) Spravedlivý
c) Motivující
d) Přátelský
e) Autoritativní (přísný)
- 12) Jakou vlastnost by podle Vás vychovatel neměl mít?
a) Agrese
b) Lenost
c) Lhaní
d) Jiné
- 13) Myslíte si, že Vaše pedagogická práce má smysl?
a) Ano
b) Ne
- 14) Komunikujete se svými bývalými svěřenci po odchodu ze zařízení?
a) Ano
b) Ne
- 15) Myslíte si, že jste dostatečně kreativní?
a) Ano
b) Ne

PŘÍLOHA P IV: DOTAZNÍK PRO DĚTI

Otázky pro děti:

- 1) Jakou vlastnost by vychovatel měl určitě mít (seřaď podle důležitosti, 1-5 podle důležitosti, 1 nejdůležitější)
 - a) Spravedlivý
 - b) Motivující
 - c) Přátelský
 - d) Autoritativní (přísný)

- 2) Co nemáš rád na vychovatelích?
 - a) Neochotu
 - b) Náladovost
 - c) Hrubost
 - d) Nespravedlnost

- 3) Co máš nejvíce rád na vychovatelích?
 - a) Pravdomluvnost
 - b) Spravedlivost
 - c) Chápavost

- 4) Je nebo byl pro Tebe vychovatel vzorem?
 - a) Ano
 - b) Ne

- 5) Myslíte si, že Tvůj klíčový vychovatel dělá dobře svoji práci?
 - a) Ano
 - b) Ne

- 6) Víš o nějakých závislostech vychovatelů?
 - a) Ano
 - b) Ne

- 7) Jaký máš vtať se svým klíčovým vychovatelem?
 - a) Dobrý
 - b) Špatný

- 8) Věříš svému klíčovému vychovateli?
 - a) Ano
 - b) Ne

9) Máš raději, když je vychovatel muž nebo žena?

- a) Muž
- b) Žena
- c) Nezáleží na tom

10) Jsou Vaši vychovatelé dostatečně kreativní (mají dobré nápady, kterými Vás zaujmou)?

- a) Ano
- b) Ne